

מר-חשוון ה'תשע"ד

תיקוני טעויות:ברכות

ז. 5 הע' 44 ד"ה בתחילה - [ומה שהגמ' וכו' לעשות כן... לסיים הסוגריים:].

ז: 3 הע' 20 סוד"ה דוד - לעיל הע' 15. צ"ל: 16.

יא. 3 במתני' - וְאִמּוֹנָה. צ"ל: וְאִמּוֹנָה [בסגול רגיל].

יא. 3 הע' 23 - השכיבנו. צ"ל: השכיבנו [בשין ימנית].

יד: 2 סוד"ה חדא - שמוע. צ"ל: שמוע. [הנק' אחרי הגרשיים].

טז. 1 הע' 2 - מעון הברכות וכו'. צ"ל מעין.

טז: 4 הע' 43 - הק סר. צ"ל: הקיסר.

יט. 3 הע' 27 - מעכנא. ארצ"ל: מעכנאי.

כא. 2 ד"ה מתים - (דברים ו: ז). צ"ל: (ו, ז).

כג: 1 הע' 3 - קובץ לרמב"ם. צ"ל: קובץ על הרמב"ם.

כה: 3 הע' 24. לסגור הסוגריים:).

כו. 1 הע' 6 - "וכן לתפילה", להקדים הגרשיים לפסיק: לתפילה",

כו. 3 ד"ה והא - שכל שאין טבילתי. צ"ל: טבילתו.

כט. 3 הע' 18 - רבינו יונה מציעה. צ"ל: מציע.

לא: 1 הע' 3 ד"ה בנוסף - כשרה. צ"ל: כשרה. [גרשיים לפני פסיק].

לא: 4 ד"ה ואר"א משום ריב"ז - גזר הדין יתבטל.^[33] צ"ל: יתבטל^[33]. [הע' קודם נקודה].

שבת

יט. 3 ד"ה ת"ר - עד רדתה. להשמיט נק' [או להעביר אחר הגרשיים ו/או להחליף לפסיק].

כ: 2 הע' 4 - עי' למטה הע' 28. לשנות 28 לגופן רגיל.

כד: 2 הע' 19 - בהע' 35. לשנות 35 לגופן רגיל.

כה: 2 הע' 20 - של [ניקיון וכו'. ארצ"ל: של ניקיון וכו'.

כו. 2 הע' 25 - בין 2 ל 2.4. לשנות 2, 2.4 ספרות לגופן רגיל.

כח: 1 הע' 3 - 3. לשנות 3 לגופן רגיל.

לד: 1 ד"ה ת"ר - כלומר. צ"ל: כלומר.

לד: 2 הע' 16 בסופה במוסגר - העולה בלאו הכי וכו'. יש לכתוב עולתו או מילה אחרת, דבמילה הנוכחית יש משמעות דחטאתו אינה נאכלת שכן עולה [החטאת] בלא"ה כליל, וזהו ודאי שלא, ואף נסתר מהמשך הדברים.

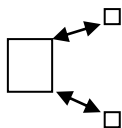
לד: 3 ד"ה ת"ר. כלומר. צ"ל כלומר.

עירובין

הקדמה פרק ו' ד"ה איסור וכן הע' 4 ד"ה ביאורים - "לקמן מט, א". ט"ס וצ"ל "לעיל מט, א".

ח. 1 הע' 7 - ותוס' עצמם פירשו וכו'. בד"כ כתבתם מלא: תוספות.

נז: 1 בציור שבעה' 6. יש לציין הקווים אלכסונים ולא ישרים: עי' משנ"ב שצח, ח. ראה ציור.

נט: 3; ס. 1. יש לצייר חצר לפני המרפסת.

פסחים

עט. 1 בטבלא. להוסיף בר' נתן - רב (במשבצת הריקה).

קח: 2 הע' 17. הע' קטועה.

קיא: עמ' 2 הע' 29 - תוספות שבת. צ"ל: תוספת שבת.

קיו. 2 הע' 36 - הארץ. לנקד: האָרץ.

קיו. 4. לתת שורה רווח לפני ד"ה הגמ' מביאה.

קיו: 4 הע' 44 סוד"ה נקטנו - קח, א הע' 1 ? ? ? צ"ל: 3 ד"ה פירשנו.

קיו: 5 הע' 48 ד"ה יש - תוס'... ד"ה ש"מ. יש להוסיף: ברכה.

שקלים

ב. 4 טור 2 תחילת שו' 3 - "בפרוס העצרת". לנקד את האות ב' (בפרוס).

ד. 3 הע' 19 במוסגר הראשון. לתקן "סיריליאור", וכן ה. 1 הע' 5 בסופה, וכן ה. 4 הע' 14, וכן ה. 5 הע' 17 ד"ה ביארנו.

ה. 1 ד"ה רבי בא. "לאחר שחילקו ביניהם".

ה. 1 סוף הע' 5 - שיריליו. צ"ל: סיריליאור.

ה. 3 הע' 1 ד"ה להלן. לנקד באופן מלא: "דריק", וכן: "דריקש".

ו. 3 הע' 26 שו' המתחלת - לשקלי. צ"ל: לחטאתי.

ו. 4 ד"ה וכא - "היאך": לנקד את ה-א'.

ז. 6 בפתיחה לד"ה ועוד. לכאו' צ"ל "הדבר השלישי", שכן: "לא שאל בשלומי" - 1, "מיטמר" - 2, כמ"ש הגמ' לעיל.

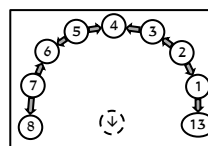
ח. 3 בפתיחה לד"ה אמר - מזה לומר ר' חייא וכו'. חסרה כאן מילה /מילים.

טו. 2 ד"ה ר' יעקב - (אביו). לכאו' גופן דק.

יח. 2 ד"ה ריב"ל - שוּחָקָת. יש לנקד בשין שמאלית (ש) [כאדם השוחק, דיש ריווח בין שפתיו], וכ"ה בסוכה ז. במהדור' זו.

יח. 3 ד"ה א"ר יוסה - (גדול). גופן עבה.

יט. 3 הע' 13 בציור. בין תקלין עתיקין לקינין (2[3]) יש להסיר הסימן שאלה (?), דבזה לא איירי הגמ' אלא נידון רק בהע'. וכן ב"מקרא" למטה - "יידון למטה בהע' 25" יש לתקן: 26, וכן כדאי אולי לסמן חץ בין קופה לקופה להראות לאן הלך הנמצא ביניהם:

יט. 6 הע' 37 בסוף - (וולך). עדיף: (וואלך), כן נכתב למשל לקמן יט: הע' 7, וכן כ. 5 סוף הע' 48, ועוד.

כ: 4 ד"ה תני - ממקום הנקרא בר דליא. צ"ל: דליה (ע"פ הגמ').

כא: 1 ד"ה א"ר אבין - שהיו כובסים שם נכרים. צ"ל: שהיו הכובסים שם נכרים [או - שהיו שם כובסים נכרים].

הדרן ד"ה יה"ר לפנך - לסיים מסכת ביצה. צ"ל שקלים.

ר"ה

ג. 2 הע' 19 א' ה - (חגי וכו'; עזרה וכו'). צ"ל: עזרא.

יא: 1 בציור. יש להתאים את כל הגלגלים שבציור לתלת-מימד, דהיינו שגלגל המזלות צריך או לפנים מקו המשווה השמימי או לחוצה הימנו: /

בכך הציור מומחש ומופשט יותר.

טו. 3 סוד"ה שביעית - ?. לשנות ? לגופן בכתב הרגיל.

יח. 4 הע' 24 ד"ה דרך במוסגר - לפני יותר וכו' וארבעים שנה. צ"ל: וחמישים - נכון להיום [וזה מס' יותר עגול], ואולי כדאי בכלל לא ליכנס למס' מהיום.

כב: 2 הע' 16 - עי' וכו' והע' 27 שם. צ"ל 25.

כו: 4 הע' 44-45. לתת רווח ביניהן.

ל. 1 הע' 6 בסוף - תוס' ד"ה ביבנה. צ"ל: תוס' ד"ה וביבנה.

לא: 1 בפתיחה לד"ה ת"ר. אולי כדאי לתת קודם שורה 'רווח להתבונן'.

לה. 1 הע' 5 שורה א'. לצמצם רווחים בין האותיות.

יומא

י. 2 הע' 17 - אש שרקת. במפה נכתב: אש שרקט.

יב. הספרה 4 שבהערות 34, 24, 14, 4 נשמט - למעלה ובהערות.

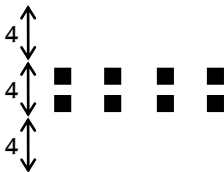
יב. הע' 11 - "שטחו הי' 500 500 אמה". צ"ל 500 על 500.

יב. 3 הע' 33 ד"ה הראשונים - (שמן המשחה וכו'). לסגור סוגריים: ().

יג. 3 הע' 32 - ע"מ שתמות אחת וכו'. לייצב המילה אחת.

יד: 3 הע' 20 - ראה משנה לקמן ל, ב. צ"ל: לא, ב.

טז: 1 ציור ב' - אמות 6, אמות 13 1/2, אמות 19 1/2. צ"ל: 6 אמות, 13 1/2 אמות, 19 1/2 אמות.

טז: 2 ציור ג'. יש לשרטט את כל הח' שולחנות בתוך 4 אמות: **יז: 2 הע' 8 ד"ה ר' אליקים.** לצמצם רווחים בין השורות. [וכן בהע' 6 ד"ה בשעה, וכן בהע' 9 סוד"ה חכמים].

יט. 2 הע' 32 - להלן כח, א הע' 13. יש לציין שהוא בפ"ג, שכן בדף כח יש פעמיים הע' 13.

כ. 1 בין הע' 6 ל-7; כא: 2 בין הע' 12 ל-13; כב: 2 בין הע' 8 ל-9 - לתת ריווח בין השורות.

כא. 2 הע' 11 ד"ה אמנם - ראה למעלה יב, יב וכו'. צ"ל: יב, ב.

כב: 2 הע' 16 - עי' מהרש"א. בד"כ כתבתם עיין [מלא].

כב: 4 ד"ה אמר ר"י א"ר - תנו האנשים ונמיתם. לנקד גם ה-מ - ונמיתם.

כו: 4 הע' 40 - הדגשנו את האזכורים של "כהן" וכו'. יש אכן להדגישם.

כז. 1 הע' 6 ו-7. לנקד את ציטוטי הפסוקים.

כח. 1 בפתיחה לד"ה א"ר ספרא. יש להשאיר שורה ריווח, כיון שזה נושא חדש.

כח. 1 ד"ה א"ר יוסף. יש להוסיף בסופו סימן שאלה [?!], כיון שזו תמיהה.

לג. 3 סוד"ה אמר אביו - עד שיעשנה. לשנות לגופן רגיל.

לה: 3 ד"ה נמצא - יוסף מחייב את הרשעים על שלא התגברו על יצרם. לכאור' צ"ל: **על שלא עסקו בתורה, דהרשע שנכנס לדין שואלין אותו "מפני מה לא עסקת בתורה" [ועל אף שרשע הוא, השאלה היא על תורה].**

מ: 2 קודם פתיחה לד"ה ת"ש וכו' - אילו נאמר. להשאיר שורה ריקה ריווח.

מב: 2 הע' 13 פס' יח - או בקבר.. להוריד נקודה.

מג. 3 בטבלא פס' ז - ללמד שהטעונה. צ"ל: שטעונה [כדלקמן פס' ח].

מו. 2 קודם פתיחה לד"ה גופא. כדאי להשאיר שורה ריווח.

מט: 1 קודם פתיחה לד"ה איבעיא להו. להשאיר שורה ריקה ריווח.

נו. 2 קודם הע' 17. להשאיר שורה ריווח.

נח. 2 הע' 10 - עי' לעיל הע' 5. צ"ל: 6.

סא. 1 ד"ה כל אחד - וכו'. גרשיים מיותרות.

סו: 1 הע' 8. יש לשנות את גופן הספרה 8 לגופן רגיל.

סז. 2 הע' 22 - עיין תו"י וכו'. אוצ"ל: ועיין, דאדרבה התו"י כתב דכמה פעמים הי' מלבין קודם, ז"א דמתוך הביאור משמע שהי' מלבין רק אחר שנדחף, וזה דלא כגמ' לעיל [דילמא קדים ומלבין] וכו', אלא ע"כ כתי' התו"י, דמשעה שבא למדבר הי' מלבין - לפעמים מיד ולפעמים אחר דחייתו לצוק, אמנם לא הי' מקום לחשוש מלהתעכב להמשיך העבודה, דאף אם הלבין מוקדם, כיון שהי' סמוך - אדהכי והכי כבר נעשית מצוותו. ועי' לקמן סח: הע' 20 ויש לציין לשם.

סח. 1 הע' 12. שורה שני' הינה בכתב מרווח. ויש לשנות לריווח הרגיל.

סח: 1 הע' 14 - בְּמִדְּבָר. צ"ל: בְּמִדְּבָר [ב' שני' קמוצה].

עג: 4 ד"ה א"ה - ושאלתנו על משנה וכו'. לשנות מכתב מרווח לרגיל.

עז. 2 הע' 24. לצמצם רווחים בין השורות.

פא: 3 - טובא מי אמרי וכו' ?. לשנות ? לגופן רגיל.

פד. 1 ד"ה שנינו וכו' דנכית - ויפזר את עפרם. צ"ל: אפרם.

פד. 1 הערות 1-6 - הב"ח/ רש"י. לשנות לגרשיים בגופן הרגיל.

פד. 2 הע' 21 - מעיים. להפריד בין ה-מ לגרשיים.

פד. 2 הע' 23 ו-24 - רש"י/ רש"ש. לשנות לגרשיים בגופן הרגיל.

פד. 2 ד"ה לימא - "באלו". לשנות גרשיים ראשונות לגופן רגיל.

פו. 3 הע' 36 - הע' 33. לשנות 33 לגופן רגיל.

פו: 3 הע' 35 ד"ה ולפי - (הנל). צ"ל: (הנ"ל).

פז. 2 קודם הפתיחה לד"ה עבירות. להשאיר שורה ריווח.

פח. 3 הע' 25 - לעינוי מלתכחילה. צ"ל: מלכתחילה.

נספח ד"ה לפי - שְׁמִשְׁרָת. צ"ל: שְׁמִשְׁרָת [בשין שמאלית].

נספח ד"ה הפירוש - החל מצדוק. יש להוסיף: [הראשון].

נספח בסופו ד"ה כדין - רב אהרן וכו'. צ"ל: הרב.

סוכה

יב. 2 הע' 22 בסוף - למנוע מאדם לסכך... לייבוש. צ"ל: אף לשם סכך.

יז. 2 הע' 17. צ"ל: שבת צז, א.

יט. 1 הע' 3. יש להוסיף בציור דופן ג' לאכסדרה.

כב. 3 הע' 32. להוסיף בסופו: משלושה טפחים.

כח. 2 הע' 34 - הברייתא מפרשת וכו' ונכל כך וכו'. "ונכל" יש לכתבו: "נוכל". או יותר נכון: "נְכַכ" כ למח, כי] אוֹצְרוֹתֵיהֶם...".

נ. 2 סוד"ה אם במוסגר - נתגלה רק הכלי התחתון. צ"ל: העליון, דבתחתון שנתגלה אף ר' נחמי' מודה.

ביצה

יד. 1 הע' 6 - הטיב. צ"ל: הטיב [היטיב].

כו. 1 ד"ה באמת - כשיטת ר' יהושע שמתיר הערמה וכו' מבור וכו'. "שמתיר הערמה וכו' מבור" לשנות לגופן דק.

תענית

ט: 1 משנה - למרובה בגדים. מדוע ניקדתם כאן וכן בהמשך מרובה ולא מרובה?

י. 5 שו' אחרו' בטור ימני. לצמצם רווחים.

י: 1 הע' 2 בסוף - לקמן יח: הע' 11. אוצ"ל: 10.

יא: 2 הע' 17 - ע"ז ל, ב. צ"ל: כט, ב.

מגילה

הקדמה כללית - מפרשי המסכת. חי' הר"ן. ראה למהט. צ"ל: למטה.

יד: 1 ד"ה הלשון דמים - השמיעי לי. צ"ל: השמיעי.

יח. 1 סוף הע' 2 - הערה 28. להשמיט הנקודה שלפני 28.

ל. 2 ד"ה ושמואל - אלא ימתינו עד יום א' שלאחריו, בששה עשר בחודש. צ"ל: בשבעה עשר בחודש [ואולי לפי"ז לשנות הלשון להלן: "עדיין תקדם הקריאה שני שבועות"].

ל: 3 הע' 23 ד"ה ביום הראשון - (במדבר יט, ... צ"ל: (במדבר כט, ...

מו"ק

ג. 1 הע' 1 - וראה להלן הע' 7. צ"ל 6.

ג. 1 הע' 9 - ע"י פיסוג הוא. לכאו' ע"י - מיותר.

ה: 1 סוד"ה בהמשך [א] - מער דגנך... צ"ל: מעשר.

חגיגה

ט. 3 פתיחה לר"ה ומאי. כדאי לתת קודם שורה ריווח.

יב. 2 הע' 12 - ראה הע' 6. צ"ל: הע' 7.

יג: 2 הע' 24 ד"ה רמב"ם - רמב"ם. צ"ל: הרמב"ם.

יג: 2 הע' 24 ד"ה רמב"ם - אבל בן כרך. צ"ל: בן כפר.

יג: 2 הע' 24 ד"ה כל - מסירים מה'. צ"ל: מסורים.

יט. 3 הע' 19. להתחיל שורה חדשה.

סנהדרין

צו: 1 הע' 10 שורות 2, 6. יש לרווח בין המילים.

חולין

קי: ד"ה א"ל (מע"א) - למיסר חבירתה. צ"ל למיסר.

קיב: 1 הע' 7 ד"ה הראשו' - הע' 9???. צ"ל הע' 25.

הערות בהבנה:

ברכות

ז. 3 הע' 29 ד"ה רש"י - נראה למשל וכו'. אולי כדאי להוסיף ג"כ הפס' מירמ' א, יז; לו, י; מו, כז דשם הוא תחת עם פתח וטעמו למטה, וזה דומה לכלל דלעיל [בשאר מק' שבמקרא... הטעם הוא למטה... - תחת].

ח: 2 פתיחה לד"ה נאמר - הגמ' אומרת וכו'. אפשר לציין לליקוטי מאמרים לר"צ הכהן (אות טז ד"ה ולפי, במהדור' מקור הספרים - עמ' קד) דכ' שהגמ' כתבה זה כדי שלא לספר בשבחו של עכו"ם.

יא. 3 במתני' - מקום שאמרו להאריך וכו' לקצר וכו' לחתום וכו'. יש בכל זה כמה דרכים בראשו, כדאי לציין נעי' רמב"ם, רשב"א ועוד].

יב: 1 הע' 3 במוסגר. ועי' גם ברא"י כאן ד"ה והא, ובמש"כ בפמ"ג או"ח מ"ז קיח, א-ב.

יד. 3 בפתיחה לד"ה (ו)אמר ר' יונה. יש לציין דלא לו הגורסים לעיל "א"ר יונה אר"ז" מובן מדוע מופיעה כאן מימרה זו [אך לאלו שלא גורסים - יל"ע].

יד: 1 הע' 5 - הריטב"א מתרץ וכו'. יל"ע לפי תי' זה א"כ מה הקשתה הגמ' והאמר ר"כ א"ר לא יתחיל וכו' וכל השקו"ט, ועי' מהר"ץ חיות (הו"ד בילק"מ), מה שתי' בזה - כדי להביאו או עכ"פ לציינו.

טו: 4 ד"ה א"ר חמא - צל המוות - דהיינו גיהנום. כדאי לציין לגמ' עירובין יט. "ז' שמות וכו' וצלמוות".

טז. 1 הע' 8 ד"ה הרשב"א - וע"ז אמר ר"י וכו' ע"מ ביתך. להוסיף: ובשעריך.

טז. 2 ד"ה ת"ר. כדאי לציין ד'קורין ק"ש' 'ואוכלין' 'ומתפללין', היינו דינים נפרדים, ולא שקורין ק"ש ואח"כ אוכלין ואח"כ מתפללין [יש הטועים בכך], [ואולי טעם שסידר התנא הברייתא בסדר זה, דרבותא אתי לאשמעינן, דק"ש הוי דאו' [וכן ברכות], ואכילה - רק ברכות שלאחריו [אבל לפני' - דרבנן] - כמ"ש רש"י כאן, ותפילה - דרבנן כולה, ואזיל מהפשוט לחידוש].

יח: 3 המשך מד"ה ת"ש - בר אכיל וכו' בן של האוכל וכו'. אולי הכוונה: אדם האוכל [בעצמו] כספי יתומים, [ולא בן של האוכל] דמצינו הרבה: בר מצווה, בר הכי, בר כוכבא, ועוד. והכוונה דחדשו בשמואל שלקח לעצמו הכסף, שהרי כל הימים נתנו אמון באביו של שמואל.

כ. 1 הע' 2. יש לציין עוד שמדברי רש"י הנ"ל - ממה שמזכיר לגבי השבת אבידה דהוי שב ואל תעשה - נראה שלומד שהגמ' חוזרת בה מהתי' של "אי' ממונא לא ילפי' " [ולפי"ז, א"כ אין מתירין איסורין דממונא בכבוד הבריות אלא בשב ואל תעשה].

כ. 2 פתיחה לד"ה ר' גידל. לא ברור מה הק"ש מימרא זו לכאן.

כ: 3 מתני' - ועל המזון וכו' מברך לאחריו וכו'. לציין שזהו בהרהור.

כב. 3 ד"ה הכי קאמר - ועוד, מה טיבן וכו'. אוצ"ל: כלומר, מה טיבן וכו', שהרי זו אותה שאלה, שהרי א"א לטבול בט' קבין... [וא"א לומר שכוונת הגמ' לשאול שגם אם מ' סאה דווקא אפשר בנתינה וא"צ דווקא טבילה, דרש"י (ד"ה אפשר) כ' בפירוש להיפך].

כב. 4 ד"ה ר"נ - ור"י גלוסטרא. האם גלוסטרא זה שם מקום או מקצוע או משהו אחר?

כג: 3 ד"ה אמר רנב"י. יש לפרש יותר שהכוונה שמניחם קודם ברהמ"ז, עי' רש"י כאן, ושו"ע מ, ח עם משנ"ב.

כד. 2 הע' 18. אולי כדאי לציין לחובה"ל (עבודת האלוקים, הקדמה - בסוף הענין השני שבו פחות האדם משאר בע"ח) המביא דצואת אדם מסרחת יותר משל שאר בע"ח.

כו. 5 מתני' - ר"י אומר עד ד' שעות. האם היינו גם לעניין דיעבד? - עי' ר"ה לב: הע' 34 ד"ה רש"י.

כו: 1 הע' 10 - ויש שתי וכו'. בתו"י לא מפורש שם כלפי רשות וחובה, די"ל דאברהם התפלל כך לעצמו. ויצחק הנהיג זאת רשות לכל בני ביתו, ועי' לקמן בהע' 20.

לב: 4 ד"ה מיתביני. מה הפי' 'אנס', 'קרון', ולמה צריך להפסיק כשרואה אותם.

לג. ריש תורא בדיקולא. להוסיף דזהו אע"פ שטרוד באכילתו (עי' רשב"ם פסחים קיב: ד"ה ריש).

לה. 4 ד"ה אלא בחיוב - לפני האכילה וכו' בלא לברך ברכה תחילה. יש לשאול א"כ מנין לשלאחריו, דלימוד זה הוא רק לשלפניו [וכן כ' רש"י בסוכה (כו: ד"ה נטלו), ומש"כ רש"י דלאחריו מואכלת ושבעת וברכת, צ"ע מכאן, דמנ"ל בשר, ביצים ודגים וכו' כמ"ש הגמ' לעיל].

שבת

כו: 2 הע' 12. יש לציין לפי המסקנא מהו "נעורת" [ראה רש"י ד"ה כיתנא].

כה. 2 הע' 21. כדאי לציין את דברי רש"י "ויש דמוקמי" וכו' והסברם.

כח. 2 הע' 21 ד"ה הטעם - היינו מדמים וכו' מבהמה טהורה [כבש]. יש להוסיף: והיינו למדים שרק עור בהמה טהורה נטמא. [לפי המשמעות עכשיו אפשר לטעות שהכוונה שהיינו מדמים עור איזה שיהי' לצמר ואומרים שנטמא, וזה ודאי אינו, שהרי זו אכן המסקנא אחרי הריבוי].

כח: 1 הע' 3. יש להוסיף דלר' יוסף עצמו אפשר אכן לומר דהברייתא מדברת על מלאכת המשכן, ומ"מ נפק"מ לדידן כלפי טומאת אוהל [ורק לרבא מברניש - דס"ל דנתרבה לטומאת אוהל - קשה]. אכן עדיין יל"ע אם למסקנא נשאר ר' יוסף דבמשכן הי' רק טהורה וכדיליף לה מהאי ברייתא, דממש"כ רש"י לקמן (ד"ה מאי) משמע דאף לר' יוסי - לאו לענין משכן, אמנם עי' מה שהגי' בארות המים, ולפי"ז אינו כ"כ ראוי, וצ"ע.

כח: 1 ד"ה הא - ומכיוון שלא הזכירה הברייתא וכו'. נ"ב יש לציין שהכוונה לברייתא דר' יוסף. [ולא לברייתא הנוכחית].

לד. 3 הע' 34 - וראה מהר"ץ חיות. יש להוסיף ג"כ דרישה (שצג, ב); משב"ז (שצד, ב) - לתי' אחר [ותירוצם לכאן פשוט יותר משל המהרצ"ח, כיון דלמהרצ"ח צריך שיהיו 2 העירובים קיימים בעולם באותו זמן], וע"ע בטור מהדר' מ"י [-שיר"ד] הע' י במה שהביא שם.

מה. עד מוציו"ט האחרון של חג. עי' תוס', ולציין גם להגה' רא"מ הורוויץ דר"ש מודה בו' ימי החג דהוי הוקצה למצוותו.

קכא. ההיא ר' יוסי בר"י היא. ציינתם דר' יוסי דגמי הוא ר"י בן חלפתא. (המהדר' דמס' שבת אינה כעת לפני) אפשר לציין מקור לכך מהסוגי' המקבילה במס' יומא פח. ברש"י סוד"ה דיה.

עירובין

ה: 1 הע' 7 ד"ה רש"י - ק"ו מחצר שניתרת בפס ד'. לציין: (עי' לקמן יב, א).

ו: 2 ציור ד. לכאן בזויות המבוא יש לצייר דלת [ולא דלתות] בכל זויות, ומש"כ הגמ' דלתות [לאלו שגרסו כך] צ"ל דהוא בב' הזויות - ב' דלתות, א' לכל זוית, שכן שמואל פסק כחנני' אליבא דב"ה דמצרכי רק דלת א' ולא ב' כב"ש, וכן מצויר ברש"י (ד"ה מבוי).

ז: 1 הע' 4 ד"ה פירוש. נ. ב. רש"י עצמו לקמן (כד: ד"ה היכי) ג"כ פי' כר"ח, ועיי"ש בתוד"ה ההיא.

ז: 1 הע' 4 סוד"ה מח' א - וצריך גם וכו' צוה"פ. היכן? האם בין הרחבה למבוי, או בין הרחבה לרה"ר? וכן לקמן ח. 2 ד"ה א"ר משרשיא בזה שלא כנגד זה ברחבה דרבים יש לדון היכן מניח הצוה"פ, ואולי זה תלוי במח' דלעיל ו. הע' 11.

ז: 1 הע' 4 ד"ה מח' ב - שבני החצר נכנסים ויוצאים במבוי [יש להם דריסת רגל בן וכו'. נ. ב. עי' לקמן ח. רד"ה בנראה
[וואע"ג דשאר חצירות... אוסרות עליו, זו... אינה אוסרת...], ועי' רש"ל ז: ברד"ה חצר במש"כ רש"י "אבל חצירות אוסרין..."
ולתקן לפי"ז.

ח. 2 ד"ה ומנא - וכן חוששים שמא יעלה בים שרטון וכו'. יש להדגיש כי די בחשש א' מהם [נטילת משפך / שרטון] כדי
לאסור. [ולפי"ז צ"ל ד"חיישי' שמא תינטל' וכו' - כ"ז מדברי רבי עצמו, דאם לא מניין שיש הבדל בין [אשפה] דרבים לשל יחיד, שמא חשש רבי
רק לשרטון, אלא ע"כ דרבי עצמו אמר דחושש גם לנטילת האשפה, ועי' ביש מפרשים בריטב"א (ד"ה הא אמרינן) דמיירי בב' צדדים - כתלים, צד
ג' - אשפה, ד' - ים, וכ"ה בר' חננאל, הובא במהדורתכם בהע' 16, ולפי"ז חיישי' ב' החששות יחד, וא"כ א"צ לומר דרבי פירש הטעם].

ט. 1 ד"ה ר' אשי - שאין בגובהן ג' ואין בעקמימותן ג'. יש לבאר היטב ד"עקמימותן" היינו לרוחב (⊕) [והיינו דמלבד
שמגובהן אף נוטין ומעוקמים מכותל המבוי], ועוד יש לציין דלפי"ז, אף שסו"ס בקו אוירי הקורה רחוקה ג', מ"מ כיון
שבאורך ורוחב אין $\frac{2.9}{4.1}$ ג' - שרי, קאמרי' לבוד עד ג' ואח"כ אמרי חבוט עד ג', וכ"כ בגאון יעקב (ד"ה שאין);
ברכת אברהם (ברד"ה ואין). [ולאנה דמפרשי דהניח היתדות כך: \ לכו' צ"ל דבעי שלא יהא ג' באלכסון, אך קשה כפילות
הל' בגמ' - דהיינו "גובהן" היינו "עקמומיתן"].

ט: 2 הע' 11. יש לציין לדברי רש"י י. ד"ה האי. ולהוסיף כי אם היא יותר מעשר - שניהם אסורים.

ט: 2 הע' 12. כדאי לציין לפמ"ג (א"א שסה, ו) דהקשה דלכו' די בג"ט.

י: 2 סוד"ה וירחיק - וזה עדיף וכו'. לציין מקור: רש"י ד"ה וירחיק. ויש אכן לבאר למה ריווח 2 פחות עדיף מ-2
ריווחים של 1?

י: 3 הע' 27 - וצ"ל וכו'. [אגב, דברי הריטב"א לא הובאו בהע' 23, אלא רק ההוכחה שיטתו] לפי הנחה זו יש להקשות מהו שאמר
אביי לר' דימי לקמן: "לרבינ הכי איבעי לי' למימר"?

יא: 4 פתיחה לד"ה משום - המשנה מגבילה וכו'. אולי כדאי לכתוב [ע"פ הגמ' לקמן ריש יג]: המשנה מביאה דעה
[נחלקת] המגבילה וכו'. וכן לקמן בהמשך המשנה בדעת ר"ע יש לציין הע' דההבדל בין ת"ק לר"ע - ידון בגמ' לקמן
(יג.).

יב. 4 ד"ה כי אתו. האם ביאור זה בדברי שמואל הוא אליבא דרבנן או אליבא דרבי, ולכו' הוא כדברי ריו"ח, עי'
לעיל הע' 24. עוד כדאי לציין כאן לגאון יעקב (ד"ה עובדא) דהביא ב' מהלכים אי הגמ' [-אביי] חוזרת בה מהתי' ד"קל
הוא שהקילו חכמים במים".

יב. 5 סוף הע' 38 - בכל אופן צריך מחיצה וכו'. לכו' ב-י' ופחות - א"צ מחיצה אלא די בפס, וכמו בעובדא דרעותא
דלעיל [וע"ע במש"כ בד"ה כי אתו].

סג. 2 ד"ה ותלמיד - א"ל ר"א לאימא שלום אשתו. היינו אשתו של ר"א [ולא של אותו תלמיד], עי' שבת קטז.

פתיחה לפר' ו' שכירת רשות. הובאו דברי השו"ע הרב בעניין שכירות דירת הגוי. לא ברור מה צורך הבאת דברי
השו"ע"ר, הרי כ"ז הוא גמ' מפורשת לקמן סב., וברש"י (ד"ה אלא) נתבאר שהטריחוהו והפסידוהו חכמים כדי שיקשה
בעיניו ליתן שכר בכל שבת ושבת ויצא. ובד"ה ועכו"ם נתבאר דהוא כדי שיקשה לו מחמת שלא יסכים העכו"ם
להשכיר [מחשש כישופים] ו[מפני איסור הטלטול] - יצא, ועכ"פ הר"ז גמ' ורש"י מפורשים, וא"כ מה נוסף בדברי השו"ע"ר
בזה [ואכן יש לציין דרש"י הביא אף טעם אחר, וכבר צוין במהדור' סב. הע' 5].

פסחים

ג. 3 ד"ה ואומר - ודעת שפתי וגו'. מה פי' הפשוט של הפסוק.

ד. 2 ד"ה בעו - בארבעה עשר. האם מיירי בלילה, או אף ביום? [ובפשטות אף ביום, דמ"ש].

ה. 2 ד"ה שאני - ובנוגע לשאלה וכו'. אולי כדאי לפתוח קטע חדש, שכן זה מתרץ ג"כ על לולב.

ח. 3 ד"ה הב"ע - במסתפק - באוצר שדרך ליטול ממנו יין באמצע הסעודה. ובתוך הדברים וכן במהלך הסוגי'
משמע שמסתפק היינו שמביא משם באמצע הסעודה, ו"אין מסתפק" - שאין מביא ממנו באמצע הסעודה, ואפי'

מביא בתחילתה, ולכך הגמ' הקשתה דא"כ הנ"מ שמן ותירצה דשמן אין מביאין ממנו באמצע הסעודה. וא"כ יוצא ש"אין מסתפקין" ממנו, ולכן א"צ בדיקה. ברם לכאן צ"ל ד"מסתפק" היינו דלוקח ממנו לצורך הסעודה - בין בתחילתה ובין באמצעיתה, ו"אין מסתפק" - היינו שאין לוקח ממנו כלל לסעודה [אלא למסחר, או למלא ממנו האוצר הקטן של הסעודה]. וע"ז שואלת הגמ' דגם שמן - הרי מיירי באותה ברייתא ד"מסתפקין" מהן, ותירצה דשמן אע"פ ד"מסתפקין" ממנו, כיון שהוא בתחילת הסעודה - א"צ בדיקה, וכדברינו כן משמע בדברי המג"א (תלג, ז) דכ' "ואוצרות שמסתפק ממנו ויש לו קבע שנוטל בפעם א' מה שצריך לסעודה", דמוכח שמה שנוטל ממנו קודם הסעודה - דיש לו קבע - מ"מ מיקרי "מסתפק", וביותר משמע כן ממשנ"ב (תלג, טז, עיי"ש ובשעה"צ כה).

נט: דחלבי שבת קרבן ביו"ט. אכן משום "חביבה מצוה" - עדיף להקריב ביו"ד, ואע"פ שהוא שבת - עי' לקמן ריש סח; וכ"כ הרמב"ם (מעשה הקרבנות ד, ג).

נט: 2 ד"ה ר"כ רמי. יש להבין מה השאלה, שהרי יכול להעלותן בלילה ולהקטירן למחרת, דבזה ליכא הלנה [שהרי בראש המזבח לא הוי הלנה] ולא עבר על "השלם", כיון שהקטירו רק למחרת [וכדלעיל הע' 4], שו"מ דהקשה כן בשפ"א כאן, כדאי לציין זאת.

סד. 3 הע' 30. [נדברתי עם יהודי העוסק רבות בענייני ביהמ"ק ואף בנה מס' דגמים לתצוגות וכיו"ב, והערתי לו שלא עשה בדגמיו מעין של מים ממש העובר בעזרה, ושאל לי מנין לי זאת, והוכחתי לו זאת מכאן, וטען לי שאפשר שהייתה אמת המים כתעלת ניקוז, ללא מקור מים כזה של מעין [או עכ"פ שלא ה' שם אלא איזו זרימה חלשה ומועטת], וכששטפו העזרה סתמו הנקב ומילאו מים מגלגל הגדול למשל או ממקום אחר וכיון שנתמלאה האמה - הוצפה העזרה ולא הצלחתי להוכיח לו זאת מפורש מן הע' זו, לכך יש לציין שהייתה זו אמה שהגיעה ממעין ממש - מדרום העזרה ממקור עין עיטם, עי' תפארת ישראל על המשנה כאן; רש"י לעיל לד: ד"ה מי; יומא לא. וברד"ה עין עיטם; תוס' מעילה יב: ד"ה כל; תוס' בכורות נה: ד"ה שמא; רשב"ם לקמן קט: ד"ה היכי; תוס' שם ד"ה בים; ירושלמי ג, ח ובשיירי הקרבן נול' הירושלמי "שבדרום" - עי' ירו' מהדור מאורי אור, מדור 'תורתן של ראשונים' - דכ' דהוא ט"ס].

עא: 1 ד"ה הדר אמר - שלומדים כן מריבוי הפסוק: "נדר או נדבה". יש להוסיף ולהסביר שהלימוד הוא מכך שכתוב: "אם", דהפסוק ודאי מדבר בשלמים, כמפורש בפסוקים לקודם, ו"אם" בא ללמדנו שלמי חובה, ושלמי חובה היינו חגיגה, ולכך - באיזו חגיגה וכו'.

עא: 3 הקדמה לד"ה ר"מ. לפי מה שכתבתם בהע' 9 ד"ה מח', לכאן צ"ל שר"מ חולק על ר"ש ולא על ר"א ור"י [ולפי"ז א"ש הא דיוסף בן חונאי (לקמן עג): דתי' הגמ' דס"ל כר' יהושע, ואף דר"י ס"ל דווקא היכי דעביד מצוה, אלא דהכוונה כר"י אליבא דר"מ]. וכן לקמן בכל הסוגי' יש להדגיש אם זה ר"מ בשיטת עצמו, או בשיטת ר' יהושע, או בביאור מחלוקתם.

עא: 3 הע' 20 - הקרבנות כשרים. מנ"ל הא?

עג. 2 הע' 33. מדוע בלא ניתקו פסול ובניתקו כשר והרי מדאורי' בשניהם שם עולה עליו [דבשלמא להנך סוגיות דקודם שניתקו פסול דאורי', (עי' הע' 28) א"ש דבניתקו גזרו רבנן לכתחית, אבל לסוגי' דידן - למה חילקו רבנן בניתקו ולא ניתקו].

עג: 2 ד"ה אלא א"ר הונא - ולא אמרו שהפסח נעשה שלמים אלא כגון שאבד ללפני חצות וכו'. א"א לומר שמתו בעלים קודם חצות, דזה הוי כמו שהעמדנו ב'נראה ונדחה' [-שמתו אחר חצות] ואולי הוא משום שבמתו קודם חצות לא נקרא 'מותר הפסח', אלא 'פסח בשאר ימות השנה', ויל"ע.

עג: 3 ד"ה אלא תרגמא - ובפטורי ס"ל כר' יהושע. למה א"א לומר דס"ל כר"מ, וכמש"כ התוס' לעיל (עג. ד"ה שחטו, עי' לעיל ע"א: הע' 29).

עד: 1 ד"ה האי - מאן דאסר. האם הכוונה לאבוי דלעיל (עד. 2 ד"ה א"ל אבוי)?

עו: 2 ד"ה אמר לך - לאו איתמר עלה... ד"ה אסור. א"כ מה יענה על כך לויז', דכמאן ס"ל?

עו: 3 הע' 31. לציין כי בסתם [-שלא בטומאה] נאכלין הכבשים לכהנים.

פ. 1 ד"ה אלא - ה"ק וכו' פלגא ופלגא וכו' וס"ל כר"י דס"ל אין ק"צ חלוק וכו'. יש להדגיש ולהבהיר כי בעצם לכו"ע מחצה ע"מ - אינם עושים בטומאה וכן אין ק"צ חלוק, אלא דכיוון ששני הכללים סותרים זא"ז - חולקים מה גובר,

דלרב [נודעימי] 'מחעמ"ח' גובר [ע"ע לעיל עט: הע' 30], ולר"י 'אין ק"צ חלוק' גובר, וכעת דנה הגמ' אם יש תנא שאינו 'מוותר' על א' משני הכללים ואין א' גובר על רעהו.

פב. 2 הע' 26. מב"ח (ב) משמע דמשה שאל אם לא הייתה פנימה והשיבו אהרן: "פנימה" הייתה, וא"כ לשה"כ "פנימה" הוא מדברי אהרן, ומזה לומדים ליוצא.

פג. 1 ד"ה רבה - שנכנס דמה לפני ולפנים מנין... הן לא הובא... יש לציין דלמסקנא דלעיל (פב:) הוא הלמ"מ, ואולי לריה"ג אף למסקנא יליף בהכא, ויל"ע דלפי"ז יקשה עליו - קדשים קלים מנלן, אלא ע"כ דלמסקנא אף לדידי' הוי הלמ"מ.

פג: 1 ד"ה א"ר חסדא - אלא לגיה"נ ואליבא דר"י. יש לציין דגיה"נ עצמו אינו נותר, כיון דאינו ראוי לאכילה (עי' רש"י ד"ה ר' אשי).

פג: 2 ד"ה א"ר איקא - באמת פשוט לר"י וכו'. אולי הגמ' מתכוונת רק לדחות, וא"כ צ"ל: באמת יתכן דלר"י פשוט וכו'. דלפי מה שכתבתם הגמ' יכולה לשאול דא"כ נפשוט דפשוט לר"י.

פד: 1 הע' 3. כדאי לציין שכן ס"ל לב"ח (א) כפי שהסבירו המנחם משי"נ.

פד: 2 ד"ה ר' ששת - שבירת העצם בנא. מדוע נקטה הגמ' דווקא נא, דהרי לכאור' הוא הדין אף בשאינו צלוי כלל.

פח. 3 הע' 22. נ. ב. עי' חולין ז:

פח: 2 ד"ה אמר אבני הולך - דניחא לי' בתקנתא דרביה. אפשר לציין לרש"י סוכה מא. ד"ה הרגיל אצלו: שמתוך כך יעשה לו רצונו.

פט. פסח בשפיכה. לציין שזה כר' ישמעאל ור"ע (עי' זבחים לו. ולקמן קכא.), ולעיל סד. במתני' וברש"י ד"ה זריקה - זהו כר' יוסי דפליג עליהו, וכמ"ש הגמ' שם (סד:).

הקדמה לפרק י הע' 2 - בהקדמת מהדורא זו. צ"ל מהדורה [כך כתבתם גם למשל כאן בד"ה עוד].

קא. 2 הע' 18 ד"ה מלשונו - מסקנת המשנ"ב וכו' במיני מזונות. נ. ב. עי' ביה"ל ד"ה כתבו דהביא מהגר"א דלא כן.

קב. 1 הע' 2. נ. ב. עי' עירובין פא: בתוד"ה הג' [ובמ"מ שבסופן] דס"ל דהגמ' בעירובין מיירי רק במתני'.

קט: הע' 8 בנושא זוגות ד"ה מה. מה שצוין מקה"ר - א' - המ"מ טעות וצ"ל ב, יב. ב' - נאמר שישנם דברים המעידים על 2 רשויות כביכול, ולא צוינה פרכת המדרש לכך! ג' - לא זהו הפשט במדרש, אלא הב' רשויות הוא משום שנאמר "עשוהו", עי' במדרש המבואר איך שפי' זאת, ונראין הדברים.

קי. הע' 21. יש לציין לגמ' מו"ק ה: למה שדרש בכך ר' ינאי "ושם דרך" וכו'.

קיג. עמ' 3 ד"ה אל תרבה - מחתנה הראשון. יש לציין שהכוונה לחתן הנשוי לבתם [נדאפשר לטעות שהכוונה לבעלה הראשון [של אשתו] שהתגרשה ממנו].

קיד. הע' 27 ד"ה מדברי. אולי כדאי לציין דמכיון שטובל - בעי ליטול ידיו קודם, כדלקמן קטו: .

קיד: 1 ד"ה ממאי - תרי טיבולי ל"ל כי היכי וכו' לתינוקות. יש לבאר א"כ למה לפי"ז מברכינן 'על אכילת מרור' בשני, ה' לנו לברך בראשונה, שהרי מ"מ יוצא בראשונה אף באינו מכווין, והשני' היא רק להיכר. ניש להדיגיש שכ"ז הוא רק לאוכל חזרת בראשונה ולא שאר ירקות].

קיו. 1 הע' 24. אולי כדאי להביא בסיומה של סוגי' זו את ההלכה למעשה ב'הללוי-ה' /'כסי-ה' /'ידידי-ה' /'מרחבי-ה' [אם יש הלכה ברורה בכך].

קיו. 2 ד"ה הלל - משה וישראל אמרוהו. האם ס"ל כשמואל דלעיל שס"ל דחובר ע"י נביאים שביניהם, או שמא זו דעה נוספת, ועי' לקמן קיו. 4 ובהע' 56, 64 ויש לדון אם דעת חכמים זהה לשל שמואל, וא"כ איך יתבאר ברשב"ם.

קיו: 1 הע' 9 - הגמ' למסקנא נשארה בקושי וכו'. למה א"א לומר דהגמ' דחתה את זה שכל א' מתרץ לטעמי, וא"כ הדרינן לומר ד"כתנאי", וא"כ אין קשה על ב' שיטות האמוראים.

קיו: 2 ד"ה א"ר אחא - ענין ה"זכירה" המשותף וכו'. אולי זה [גם] משום שבשניהם כ' "את יום" [כלפי זכירה] [אמנם עי' הגר"צ דמהדר' עוז והדר א' א].

קית. 1 ד"ה ת"ר - וי"א. האם פליגי? [כך משמע לבאר].

קית. 1 הע' 2 ד"ה לדעת ור"ה אולם. מהי דעת תוס' עצמו.

קית: 3 הע' 38. אולי 'עמים' קאי אאוה"ע שנתפזרו ישראל בהם?

קית. 3 הע' 41. לא ברור ההסבר הראשון, וכן הסבר הרשב"ם.

קב: 1 הע' 4. האם גזרו גם בישראל? עי' רשב"ם לעיל (קב. ד"ה משום), ויל"ע למ"ד משום חשדי כהונה.

שקלים

הקדמה. כדאי אולי לבאר כיצד הי' סדר שקילת מחה"ש וכן אופן התרומה ומתי [ג' קופות, י"ג קופות, קטבליאות], שכן שורר בלגן בנושא.

ב: 1 הע' 12. בתי הערל"נ. כדברים האלה ממש כ' בגור ארי' - עה"ת (פר' חוקת ד"ה שאין קטיגור [עמ' קא]), עיי"ש.

ב: 4 ד"ה לא - אבל להלכה לא. יש לפרש [מה ס"ל להלכה, האם אף הספד ותענית שרי, או] דכל המצוות נוהגות בראשון.

ג. 1 ד"ה אלו הן - ופודים ערכים וחרמים והקדשות. יש להתאים את הביאור לפי סדר הגמ' (ולא במופיע כאן: הקדשות - חרמים - ערכים).

ג. 1 ד"ה אלו - ומטהרין את המצורע. ואף דבתו"כ (מצורע פרשתא א) יליף ביום טהרתו שלא ישהה, היינו שא"צ לשהות, אבל אם רוצה - יכול לשהות, כ"כ בקרבן אהרן שם (סוף או' ב), וכן דייק השו"ת בנין ציון החדשות (קמז) מגמ' כאן [ועיי"ש דלרמב"ן [ועוד] דס"ל דאינו רשות אלא אי' שלא ישהה - קשה [ואולי אפשר לתרץ כפשוטו דמיירי במי שנתעצל ועבר ולא נטהר "ביום טהרתו"]].

ד: 3 ד"ה כההוא. לא מובן מה רצה ר' יוחנן לומר בזה.

ה. 5 ד"ה א"ר יוסטי - כמ"ד תורמין וכו' כמ"ד אין תורמין. לציין מי והיכן מצינו את אותם מ"ד.

ה: 1 סוד"ה על דעתי' [מע"א] - הלא אין נשבעין להקדש. יש להוסיף: כשאנו חייב באחריותן [שהרי ר"ש סובר דנשבעין אהקדשות אא"כ כשאנו חייב באחריותן] ולפי"ז קשה שמכיון וכבר שקלו הגזברין עליהן, וא"כ אינם חייבים באחריותן, א"כ א"צ לישבע.

ה: 1 ד"ה המשנה. מדוע א"א להסביר שאין תי' של ר"א נדחה ונשבעין לבני העיר - משום דנשבעין אהקדשות, ונשבעין לגזברין - היינו במעמדן, כדי שלא יחשדו בהן. שהרי לכאור' כן הוא פשטות הגמ' כאן.

ה: 3 ד"ה אנן - ותני דבי רבי וכו'. נ. ב. אולי כדאי לציין את גי' **הנ"א** ועי' בקרה"ע דלא פליגי, ומתק"ח משמע דפליגי. גם יל"ע דלכאור' המח' דבי רבי היינו בין ברישא ובין בסיפא. כמו כן יש לבאר מה טעם בי רבי, הרי נהנה שלא ממשכנין אותו, וא"כ מה ענינו להקרבת הקרבן.

ו. 2 הע' 17 - וא"כ אין לחלק וכו'. האם הכוונה שגם בחטאת יאמרו ב"ה דהוי חולין, או שמא ס"ל כב"ש, או שהכוונה שגם בשקל יאמרו ב"ה דהוי נדבה.

ח. 2 הע' 20. אולי כדאי באיזשהו מקום לציין שבן עזאי הי' גם חתנו של ר"ע, עי' כתובות סג. [נ.ב. ויש אכן לעיין, דעל דרך הגמ' יש לשאול וכי יש אדם האומר על חמיו הואיל ואלו וכו' וכן אלא שבאת וכו'? והרי חייב בכבוד חמיו, ואולי כל זה הי' קודם שהי' חתנו].

ח: 1 קודם הפתיחה לד"ה תמן. יש לתת שורה 'ריווח-להתבונן' קודם קטע זה, דאינו קשור כ"כ לעניין הקודם.

ט: 1 ד"ה תני נטל - חוזר ושוקל, רמ"א חוזר לשיריים. יש לבאר מהו חוזר ושוקל [מהמשקלים החדשים] ומהו לשיריים, דמה ההבדל ביניהם.

יא. 2 ד"ה מותר. כדאי גם כאן להביא את תוכן דברי המשנה בקטע זה.

יא. 4 ד"ה עד כדון - ולכן הולכים הם לקיץ המזבח. זה שהולכים לקיץ המזבח היינו כר"ח סגה"כ, אבל ר"ע ס"ל דלכלי שרת הוא, והן אמנם דהגמ' כאן שואלת לכאן 'לר"ח סגה"כ כמובח בהמשך' [ואם לאו ימכרו לקיהמ"ז], אך יש לציין זאת, כיון דעד עכשיו שאלה הגמ' לפי ר"ע [ואולי אכן כדאי לציין שם וכאן מי הם הסוברים דחולק לכלי שרת או לקיהמ"ז].

טז. 2 הע' 21. נ. ב. וע"ע ברמב"ן שם דביאר באופן שונה את שריית הסממנים ושליקתן, עיי"ש.

טז: 4 משנה ד"ה דרומיים - סמוכים למערב. יש לבאר דכוונת המשנה היא דהולכת למנותם ממערב ולמזרח [וכדלקמן יז. הע' 5].

טז: 4 ד"ה לעזר - כיפי [סלעין]. יתכן שכאן אולי הכוונה ל"חופי", [וכן מצינו בכ"מ דנקרא כף - חוף, עי' פסחים ד. ועוד].

יז: 2 הע' 17 בד"ה קרה"ע. יש להוסיף בסוף ביאור זה דאת השולחן שבחוץ שעליו היו מניחים את הלחם הישן היו מוכרחים לעשות של זהב, אע"פ שהי' חם ואין סומכין על הנס, משום דמעלין בקודש והרי בפנים הי' על של זהב. וי"ל דע"פ דרך הטבע הוא כבר קר אחר שבוע ואין חשש להניחו על של זהב, ואם קורה נס ונשאר חם - הרי הנס ג"כ שאינו מתעפש, וא"כ מ"מ יכול לעשותו של זהב [משא"כ בשולחן שמניחים כשמכניסים, דע"פ דרך הטבע מעפש הלחם].

יח. 2 ד"ה ר' יוסה - על כולן הי' מבעיר. לציין כאן להע' 26 לעיל יז: 4.

יט. 4 הע' 26 בסוף - ולדיעות הסוברות שששת שופרות וכו'. יש לדון ג"כ לדיעות אלו מה הדין בנמצא ביניהן.

כ: 4 ד"ה ותנאיב"ד. אולי כדאי לכתוב: **אמר ר"ש וכו' ותנאיב"ד וכו',** דלא כ"כ ברור בהמשך הגמ' מהיכן רואים שמשנתנו ר"ש היא.

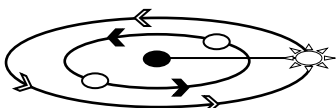
כא: 4 הע' 49. יש להוסיף שהי' במקדש ג"כ מקווה גד' מאוד - ים שעשה שלמה, דמוכרחים אנו למקווה זו, דאותה פרוכת הנידונה לקמן במשנה כיון שהייתה טפח על מ' אמה על כ' אמה - א"א להטבילה באמה על אמה על ג', אלא ע"כ היו צריכין ליש"ש, עי' גם פסחים קט: .

כא: 4 ד"ה פרוכת - אם היתה הפרוכת הטמאה חֲדָשָׁה. יתכן גם דקאי על פרוכת בשעת גומרה, ואף שלא נטמאה, וכדלקמן בסוף המשנה [וג' מאות כוהנים מטבילין אותה].

כא: 4 הע' 60 ד"ה מס' - ועשו כן מפני עובי החוטים וכו'. לא מובן מה הקשר בין מס' הנירים לבין עובי החוטים הנכנסים בנירים (ר"ש סירילאו - אינו לפני).

כב. 1 סוד"ה ואפי'. יש להעיר למה הגמ' לא מקשה מר"א דהוא מחלק בין בנטמא בחוץ ובין בנטמא בפנים, ושם דכבר נכלל כבר בשאלות קודמות - מב"ש וב"ה.

ר"ה

הקדמה בציור [הימני]. אולי עדיף לצייר את כדור"א במרכז והשמש מקיפה אותו - [השיטה הגיאוצנטרית], ולא כמו בציור - שהשמש במרכז [השיטה ההליוצנטרית], דשי' חז"ל היא בפשטות שכדור"א במרכז. [או עכ"פ לציין שיש שיטה כזו]. [ועי' בס' "נברשת" (אינו לפני, כמדומני שהוא בהשמטות בסופו), מה שתקף בחריפות מש"כ בס' "בינה לעיתים" דתיאר שהשמש במרכז, עיי"ש, ועכ"פ יש לפחות להתייחס לנוסחה זו].

הקדמה הע' 10 - 21 לספטמבר, וכן - 10 לספ'. יש להוסיף ולציין 'למניינם', או 'ללוח הלועזי'.

ב: 2 ד"ה ויצ"מ - ואע"פ שיצאו ישראל ממצרים בניסן. יש לציין: כמבואר לקמן יא:

ב: 2 הע' 12 ד"ה סוגית - מונים וכו' מניסן, שנאמר בו החודש וכו'. נ.ב. הגמ' שם לומדת זאת מהכתובים (אסתר), ולא מהתורה, אולי כדאי לציין זאת.

ג. 2 ד"ה אלא - בחודש השני (אייר). יש לציין דזה ודאי שלמניין חודשי השנה [בלא התייחסות ליצ"מ - בחודש הראשון הוא ניסן וכדלקמן ז.

ג. 2 ד"ה חדא - ועוד טעם שאין לפרש... ליום שני בשבת... מנין שאין כוונת הגמ' לתרץ בזה גם טעם שאין לפרש שהכוונה לשני בחודש? ועכ"פ יש לציין דלתי' זה מתורץ גם השאלה ד'ואימא שני בחודש'.

ג. 2 ד"ה תניא כוותי' דר' יוחנן. יש לציין לר"ן (חי' ד"ה ואימא תמו), דאע"פ שלכאו' נדחה ר' יוחנן, מ"מ הברייתא מביאה כן, דמה שהקשתה הגמ' על ר"י ואימא אייר וכו' אינו כ"כ קושי ורק משום שיש תי' של ר"א הנחנו את תי' ר"י.

ג. 2 סוד"ה חדא. יש לציין שמתוך כך מתבאר גם שהחודש שמונים בו ליצ"מ הוא ניסן, שהרי הוקש למלכות שלמה (לעיל ב:), וכן לעיל הע' 13.

ה. 1 הע' 1 סוד"ה אע"פ. יש לציין גם למנחם משיב נפש בפסחים דתי' הסתירה בדברי רש"י, ואולי אכן כדאי לסדר כאן שי' רש"י ושאר' בנוגע למצוות לינה.

ה: 3 ד"ה אמר - כגון שהומם... מדוע הגמ' עוברת לאופן שהומם ולא ממשיכה עם האופן שאבד, דהרי אפשר גם לומר שאבד בתוך הרגל.

ו: 1 ד"ה ואידך - לקבוע הזמנים... עי' ברש"י דכ': להודיעך... 'התחלת' ב"ת שבו.

ז. 1 ד"ה למדים - ...דכתיב... הרי הפסוק אומר שהחודש שבו... קרבן פסח... ועי' רש"י (ד"ה החודש) דכ': ויקחו להן שה - לפסח, ויש לציין דברור דאותו 'שה' הוא של פסח, כמש"כ בהמשך הפרשה (יב, יא) 'פסח הוא לה'.

ז. 2 ד"ה ותנא - בחדשים לא קמיירי. לא מובן היטב מה הכוונה בזה [ובפרט בהע' - חילוק בין רגלים לחדשים].

י. 1 הע' 3 ד"ה יש לשאול - הסבר הדבר הוא כך וכו'. לא ברור מספיק הכוונה.

יא. 1 ד"ה כדאי. יש לציין לגמ' לעיל ז. , דבמקרא לא מפורש שהוא ניסן, ורק בסוגי' שם הוכח דניסן הוא.

יד. 12 ד"ה תניא וד"ה ר"ע. יש לבאר הדברים ביתר ביאור, דיש כאן כמה דברים הטעונים הסבר, א - לכאו' הפרש גד' יש בין ריה"ג לר"ע: דריה"ג נותן דמיון בין ירק בלקיטה לבין גורן ויקב בשליש, משא"כ ר"ע דרק מראה הבדל בין ירק לגורן ויקב ולא שיש דמיון ושיקוף ביניהם, ב - דלר"ע אין מובן מהו הטעם שקבעו לאילן בחנטה, וכן מהו הטעם דלירק בלקיטה, ג - מהו שייך באילן 'מי שנה שעברה' - דהיינו מהו השלב המחשיבו כשנה שעברה או הבאה, כלומר מהי 'שנת הגשמים' ולפי מה נקבעת.

יד. 2 ד"ה א"ר אבהו - מתעשרין לשעבר. מהו אכן השלב המחשיבו כיבול שנה זו או אחרת, גמר הפרי [השרשה] או שלישי, עי' כס"מ (ד, יז); מהר"י קורקוס (מע"ש א, ט); דרך אמונה (מע"ש א, סה) [בשם הירושלמי].

יד. 2 הע' 9 - בצלים... מסתפקים בהשקאה א' לל' יום או יותר... אם עברו ל' יום מההשקאה האחרו'... כ"ז הוא מדברי רש"י, ויל"ע בדבריו דלכאו' צריך שיעברו יותר מל' [ויל"ע כמה יותר], שהרי מסתפקים בהשקאה יותר מל' [עכ"פ בגדר חשש - שכתבתם 'או' יותר..., ולשון רש"י: 'א' לל' יום ויותר' - משמע שעכ"פ קצת יותר מל' - הוא בגדר ודאי, וא"כ צריך שיעברו עליו עכ"פ קצת יותר מל' מההשקאה].

טו. 2 ד"ה מיתבי - ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש. אולי כדאי להוסיף... בן יוחאי [דסתם ר"ש בש"ס - רשב"י הוא].

יח. 3 ד"ה ר' נחמן. יש להוסיף שכן הוא במד"ש (כג, יג) [הו"ד ברש"י שמואל א (כה, ח)] דאותו יום שבאו העבדים לנבל הי' ער"ה. [נותננו לסעוד אצלו ומשמעו דבריו הפכו פניהם, אח"כ בא דוד עם אנשיו ואביגיל יצאה לקראתו, ולאחמ"כ הכינה סעודה לנבל [ניתכן דזה הי' כבר בפרוש החג], ואחר י' ימים [עשי"ת] - מת נבל].

יח. 4 הע' 25 ד"ה אע"פ. להוסיף דלכא"ו מה שאמרה המשנה "שלוחים" היינו שהלכו הרבה שלוחים לכל המקומות, כל מקום - א'.

כב: 3 במתני'. כדאי לציין את שמות המק' סרטבא, גרופינא וכו' כפי שהם נקראים בימינו.

כה. 1 הע' 5 - הלבנה החד' נראית וכו' לפני' וכו'. כיצד יתכן שנראית קודם שקיעה"ח, הרי אינה חדשה א"כ, ואם זה בגלל שאינם על אותו קו ממש, אלא רחוקה 5 מעלות, וא"כ יש רווח גד' ביניהם: א"כ זה יתכן גם בזריחה:

כו. 2 הע' 21. יש לציין הע' זו גם כלפי תקיעות שופר [ואולי אפי' זהו רק בתקיעת שופר, דבזה ביותר צריך לומר דטעם דחביבה הוא משום דחדשה, דהלל ומגילה - אף בלא זה חביבים [ואף הלל אינו כ"כ חדש, שכן נאמר 18/21 פעם היחיד גומר (ערכין י.) [ולמס' - אף לילי יו"ט פסח = 23/19], ועוד ימים שאין היחיד גומר [כ-24], ס"ה 45 יום! [כמעט כמס' השבתות...]] וגם דחביבה /חדשה מתאים לתקיעת שופר משום שהוא לשון נקבה ביחיד] וכ"מ קצת מהב"ח לקמן לד', וכן הוא ג"כ בפוסקים, ראה למשל משנ"ב תקפח, יא.

כט: 4 הע' 32 ד"ה לשיטת - לחכמים ול"אמרו לו" וכו' ולר"א וכו'. לא מובן, דאם שי' חכמים ו"אמרו לו" - שווה, א"כ הדרא קושיין לדוכתי'.

ל. 3 הע' 24. אפשר לציין גם לרש"י במגילה (ג: ד"ה בנחל).

ל. 3 הע' 31. להוסיף בסופה: להרחבה בנושא זה - ראה סוכה שם.

ל: 2 ד"ה א"ל ר"ן - תמידין ומוספין. יש להעיר דלאו דווקא כסדר הזה, אלא מוספין ותמידין (יז), ואכן כ"ה ברמב"ם (קיה"ח ג, ה).

ל: 2 ד"ה א"ל ר"ן. לציין ולסדר הזמנים עד מתי המתינו עם התמיד בשנת הקלקול [וכן בשפ"א שם משמע דכל שנות ביהמ"ק לא קרה שישתהו העדים כ"כ, אלא רק קודם החורבן משגלו הסנהדרין], ועוד יש לציין אי הא מנחה גד' או קט', ועי' שם רש"י ורשב"ם פסחים קז. ד"ה מנחה גד', דמנח"ג הוא.

לא. 1 בפתיחה לד"ה תניא - לגבי כל יום. לענין ר"ח ושאר י"ט - עי' מ"ס פ"ח א-ג. [ויש לציין אם מנחה של חול כשחרית, ומניין].

לא. 2 הע' 25 - ובשינוי כלי השיר. מה הכוונה, האם שבהפסקה החליפו כלי שיר ואח"כ בפרק שאח"ז חזרו לקודמים, או שבשביל הפרק הבא החליפו כלי שיר ועי"ז [נע"י נעימת קול וחצוצרות ג"כ] הוי הפסקה.

לא: 2 ד"ה שית - אמר רשב"א. אולי כדאי לציין כאן דבגמ' כריתות וכן בירושלמי סוף שקלים גרסי' ר"ש סתם [נעיי"ש בירוש' (כב.) הע' 46].

לב. 1 מתני' ד"ה כך - וברכת כהנים. ובהע' 6 ד"ה ברכה - יש לציין מקור לכך שהוא שים שלום (ראה לדוגמא יכין ובוועז על המשניות), וע"ע במשניות שבהוצאת 'וגשל' (זכר חנוך), דהביא בשינו"ס דיש שגרסו 'וברכה"נ ושים שלום'.

לב. 3 מתני'. אולי כדאי לבאר את שיטת ת"ק בדיעבד, וריב"נ לכתחי' - עי' לקמן הע' 39-40.

לד. 1 ד"ה האי תנא. לא כ"כ ברור מה ההבדל בין 'היקש' ל'גז"ש'.

לד: 3 ד"ה תניא - כלומר: שליח הציבור וכו'. לא מובן א"כ למה לא ישתקו הציבור והחזן יתפלל בלחש להסדיר תפילתו.

לה. 1 ד"ה אלא - והלכה וכו' מכלל דפליגי וכו' רבנן. יש לבאר לפי"ז אם אכן הלכה כרשב"ג גם בשאר ימות השנה.

יומא

הקדמה למסכת. יש להביא רשימת הספרים המוזכרים במס' זו - עם מחבריהם.

הקדמה כללית, בתרשים ביהמ"ק. כדאי לכתוב את שמות הלשכות וכו' בתוך התרשים, ואת ההערות ומקורות למטה, או עכ"פ להדגיש את שמות הלשכות וכו'.

ב. 1 הע' 7 - כנגד פתח ההיכל. לבאר יותר, שאין הכוונה כנגד פתח ההיכל ממש, אלא במקומו - על הר הזיתים, לכיוון כנגד פתח ההיכל.

ג: 1 ד"ה עד כאן - ביוה"כ מכדי כתיב בזאת יבוא וכו' ומאת וכו' והקריב וכו'. לא ברור למה צריך את ג' הפסוקים.

ד: 2 ד"ה דבי ר' ישמעאל - להלן. יל"ע מהו להלן, הרי קרי"ס היתה קודם המשכן.

ו. 2 הע' 7 - בשיעור אותיות. לנקד: אותיות.

(טו. /כו.) ??? 3 אולי הרמב"ם... בין העבודות שאחרי הטבילה הג'. לא מבואר היכן בדיוק היא, וברמב"ם ורמב"ן מפורש שהיא בסופן - אחר הקטרת אימורי פו"ש הנשרפין.

ז: 1 ד"ה אמנם - כה"ג ביוה"כ יוכיח וכו' ומ"מ מרצה וכו'. מנ"ל דאכן מרצה.

ח. 3 ד"ה ואיב"א (מע"א) - לתקופה. יש לציין לענין מה זה נפק"מ, דהיינו היכן בא זה לידי ביטוי, ואולי לענין ברכת החמה.

ט: 2 הע' 22 - הבוטח בה' וכו'. מובא כבר בחובות הלבושות שער הביטחון, פרק ג', הקדמה ד'.

ט: 4 ד"ה כי אתא. לא מפורש מספיק מה סיפר [דיש לפרש דסיפר לו מה אמר הוא בעצמו על אנשי בבל].

יא: 3 ד"ה ואי בעי"א (בתי' ג). יש לציין דזהו ג"כ ברבנן. אלא [דהוי"א] שמודים בשל כפרים, דבעליו ניכרין, וכדלקמן [ולמסקנא חזינן דאף בשל כפרים פטורים - וזהו כרבנן].

יב. 3 ד"ה פשיטא - במה מחנכין אותו וכו'. להראשונים הנז' בדף ה. הע' 11 בסוף (רמב"ם וראב"ד ועוד) יש לשאול למה אין די בכך שיתחנך בלבישת הח' בגדים לחדוד [ולמה צריך ג"כ עבודה כגון היפוך בצינורא דלקמן].

יב: 2 ד"ה ת"ר - אירע בו... פסול זמני. האם הפסול אירע ביוה"כ או קודם. ומינו כהן אחר לשמש תחתיו ביוה"כ. מנלן דאיירי ביוה"כ, שמא בשאר ימות השנה.

טו. 3 ד"ה א"ר יוחנן - זהו מקורו וכו'. קשה מנין שזה בכל עולות התמיד, אולי רק במוסף דר"ח.

יח. 4 ד"ה ת"ר (מע"א) - אלעזר בן פנחס וכו'. יש לציין שזה קטע חדש וחוזר לענין הקודם (ג.ב. עי' בגר"א [א] דלא גורס כל הת"ר הנ"ל).

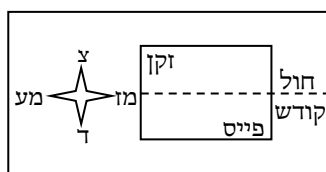
יח. 4 ד"ה לא חגב"י - ומרייס - שומן דגים. אפשר לציין מקור לרש"י בע"ז (כט:).

יח: סוד"ה לא (מע"א). יש לציין שאת ביצים לא בא לרבות, שכן זה נשנה בפירוש לעיל, אלא הכוונה לארבע האחרים.

כ: 2 ד"ה ת"ר ג' קולות - וי"א אף לידה. האם הכוונה לקול הוולד או היולדת או עצם הלידה?

כה. 1 ד"ה א"ר הונא. יש להוסיף ולבאר דלר"ה מתבארת המשנה כך: דהיו מפשיטין מאלו שלא זכו לפייס את בגדי הקודש שעליהם והשאיירו עליהם רק את מכנסי הקודש [ואח"כ אולי לבשו ע"ג זה את בגדי החול ואח"כ הפשיטו מכנסי הקודש מתחת בגדי החול שעליהם ולבשו את מכנסי החול].

כה. 2 ד"ה דאי ס"ד (מע"א). יש להבין א"כ מדוע ישב הזקן במערב והפ"ס במזרח, הי' צריך להיות שהפ"ס יהי' בדרום והזקן בצפון, דה"תוך ו"חוץ" לעזרה הם דרום וצפון, ולא

מזרח ומערב [אא"כ נאמר שהזקן ישב בצפון מערב והפּיסַּה' בדרום מזרח, ויש להבין למה לא ישב הזקן בכל הצפון וכן למה לא הי' הפּיסַּה בכל הדרום, וכן מה ההכרח מהברייתא שחצי' בקודש וחצי' בחול לפי הנ"ל].

כה: 1 ד"ה ש"מ. הלשון לא כ"כ ברור, ויש לכתוב כך: מכאן למדנו שפעם א' בלבד הם מצביעים לכל העבודות [או לשון דומה].

כז. 1 ד"ה מכדי. יש לבאר מנין שבא למעט דווקא הפשט וניתוח.

כז: 2 ד"ה למימרא [השני] - ואילו עבודה אשר וכו'. אולי כדאי לכתוב ואילו עבודה ואפי' של יום אשר וכו', שכן זהו ההבדל בין הקושיא כאן לבין מה ששאלה הגמ' מקודם (ד"ה למימרא הראשון), דשם לא הזכירה הגמ' "ושזר חייב" וכו', דעיקר שאלתה הי' בין עבודת יום ללילה, וכאן כן הזכירה "ושזר חייב" וכו', דעיקר שאלתה היא בין שזר חייב וכו' לשאינו חייב.

כח: 2 הע' 14 ד"ה לפי שני התי'. מתוך הדברים משמע שזה סיכום וניתוח הסוגי', אך ברש"ש עצמו בא לומר שזה בא לחזק את קושיית ר' יוסף, ולכך יש לסגן אחרת את תוכן קטע זה [לדוגמא: יש להעיר כי לפי ב' התי' האחרו' יוצא כי אכן צדק ר"י ביסוד וכו', ואכן הרש"ש רצה לגרוס במקום "א"נ שאני אברהם" וכו'... "אלא שאני אברהם" וכו'].]

מא. 2 ד"ה ת"ש - ואח"כ... ואמר: מעות אלו לחטאתו ואלו לעולתו... צ"ל ואמר שיהיו מעות אלו לחטאתו וכו', דאין זה דבריו ממש, דא"כ הי' כתוב: אמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי. אלא שכוונת הגמ' שאותו אחד אמר שיהיו אלו לחטאתו וכו'.

מב. 3 הע' 29 ד"ה יש גורסים - וקידוש. אפשר להוסיף כאן: [כדלקמן בסוגיא (מב:)].

מב. 3. כדאי לציין כאן באיזשהו מקום [או במקום אחר בסוגיא] את סדר עבודת פרה אדומה במלואו.

מב: 2 ד"ה אמר אביו - ושלא כדברי שמואל וכו'. ועי' ברד"ה אלעזר - משמע דלשמואל אכן אישה כשרה, וא"כ יש [כדאי] לציין זאת בפירוש וכן בטבלא לקמן (מג. 3). [ועי' חולין ב. תוד"ה הכל. ובמהד' זו הע' 1 ד"ה אין].

מב: 2 ד"ה אמר עולא - משמע מוציא מיד משמע. יש להבהיר בביאור את הלשון "משמע מוציא וכו'" [כגון: דיש פסוקים שמשמע מהם שבאו להוציא מידי המשמעות בפסוק שלפנ"כ].

מג. 3 בטבלא. כדאי להוסיף עוד שתי עמודות, כך -

פסוק	ל' הפסוק	המלאכה	הדרשה של עולא	משמעות הפסוק
ולכתוב בכל פס' באיזו מלאכה מדבר [כגון: (ג) "הוצאתה ושחיתתה". (ד) "קבלת דמה והזאתו". (ה) "שריפתה". וכו'] ואת משמעות הפס' [כגון: (ד) מוציא מיד משמע. (ו) לרב: ממילא, לשמואל: מוציא מימ"ש. וכו'].				

מט: 1 ד"ה כיצר - מטה את הבזך לצדדים. לא ברור מה הכוונה "לצדדים" [וברש"י כ' דרך צדה, וגם זה לא כ"כ ברור, שהרי לכא' בשלב זה שפך הקטורת דרך שפת הבזך: וברש"י משמע מצדה: ויל"ע איך עשה זאת שהרי כפות ידיו היו לפני משפת הבזך:].

מט. 1 ד"ה כיצר - וי"א וכו' בשינוי. לא ברור מספיק באיזה אופן נעשה.

נג: 2 הע' 19 אמד"ה המסיים במוסגר - השתחווי' היא יותר מכריעה. לענין מה נכתב? הרי ההשתחווי' שלנו אינה בפישוט יו"ר וא"כ השתחווי' אינה "יותר" מכריעה, אלא ב' דברים נפרדים הם.

נד. 1 בטבלא. ע"פ הנכתב בהע' 3 - 70 שנה מתחילת שלטון בבל" יש להוסיף "בישראל", וכן ב"תחילת שלטון בבל 3320 - יש להוסיף "בישראל". ואולי כדאי לציין בטבלא את שנת היווסדה של מלכות בבל. עוד יש להעיר - מהו הקו שבין 3360 ל-3350 ?

נד. 4 ד"ה לעולם [המשך מע"א] - שתיים בדבר. ברש"י ד"ה שלש עשרה קצת משמע שהיו בצידי האמה, דהיינו בצפונה ודרומה במקום פריפת הפרוכת בימי בית שני, אמנם לעיל (ד"ה ויוצאין) כ' רש"י שהי' באמצע. ובביאור הנוכחי הועתק כסגנון רש"י ולא פורש די הצורך.

נו. 2 בפתיחה לד"ה ותנן - ברייתא דומה. יש לבאר איך לא סותרות הברייתות זו את זו [ואולי אכן סותרות], **דלברייטא** א' - של יוה"כ: לרבנן - כנגד, לראב"י - על. ושל הע"ד וע"ז אף לרבנן [הבנת המקשה "ודילמא" וכו'] - על. **ולברייטא ב' -** של יוה"כ אף לרבנן - על נוכחנת המקשה, וכנ"ל, ושל הע"ד וע"ז מח' רבנן וראב"י, וא"כ אין הברייתא דומה אלא שונה [במקצת] או אפי' חלוקה, לכאור'.

נח: 1 הע' 2 ד"ה בארבע, וכן הע' 7. מאוד לא ברור כוונת רש"י, דלכאור' מכל מקום אפשר לצדד ידו בכל אופן שהוא, ומה קושי יש בזה יותר מבזה, ועוד, מה ריווח יש אם מחטא ויורד, דלמה אם נותן מלמעלה למטה פחות מתלכלכת ידו מאשר בנותן מלמטה למעלה, הרי בשניהם ידו למטה ואצבעותיו כלפי מעלה.

נח: 2 הע' 22-23. יש להבהיר **שלעת עתה** הגמ' סבורה שהכהן הזה על הפרכות מצד המזבח, ולא מעברו [ורק אח"כ מסיקה הגמ' שהזהר מעברו השני, וכמו שהובא לעיל בהע' 17]. דלאחר שהובהר לעיל שעמד מעבר למזבח, הלומד עלול להתבלבל כאן, ולכך יש להבהיר שכאן עדיין לא הסיקה הגמ' כן.

ס. 2 הע' 13 - כפי שנתבאר לעיל. להוסיף: בגמ' (נט:).

סא. 3 הע' 25 בסוף - אם נותר עוד שמן וכו' נותן את השמן וכו'. מי נותן את השמן הראשון או השני?

סא. 4 ד"ה אימא. יש להקשות דעדיין לא יודו רא"ש ור"ש שצריך לחזור לבתחילה - כנדרש מהפסוק [לוג א' - ולא ב' לוגין] וכדלעיל הע' 25 [מרש"י], ויש לשלוח לתירוץ דלקמן סא: הע' 4 ד"ה אמנם.

סב: 1 הע' 6 - לגבי לקיחת השעירים וכו' שדין זה משתמע וכו' יקח שני שעירי וכו'. יש לדון לפי"ז א"כ לכאור' אצל מצורע ומוספין - א"צ שלקיחתן כאחת [ואולי כדאי לציין זאת].

סד. 1 ד"ה אמר רב - יקרב. יש להוסיף: או [כשהנשאר הוא המשתלח] ישתלח. [וכן לר' יוחנן].

סה: 1 ד"ה אלא - ושעירי חטאת וכו' פסולים. להביא בהע' את המקור לכך [מובא ברש"י].

סו: 1 הע' 3. לציין לשיטת ר"ע דס"ל דתחומין דאור'.

סו: 1 הע' 8 - כי בודאי הי' השעיר חזק ובריא. יש להבין שהרי לעיל אמרה הגמ': לומר שאם הי' חולה וכו'.

סו: 1 סוד"ה אמר רפרם במוסגר - אפי' אם צריך וכו'. נ. ב. משמע מרש"י (ד"ה ז"א) דזהו נלמד מהמילה "ישלחנו".

עא. 1 הע' 6. יש להבהיר שאין הכוונה שמיציאה ראשונה עושה מיד את אילו ואיל העם, שהרי לר"ע (לעיל ע: ושם בהע' 7) עושה קודם השעיר, אלא הכוונה שא"א לומר שעושה את השעיר ואח"כ חוזר לעבודת היום בבגדי לבן שהרי באותה פעם שיוצא עושה את אילו ואיל העם.

עא: 4 ד"ה ר' מרי וד"ה ר' אשי. לכאור' לדידהו אפשר לחזור וללמוד מפרוכת, דאין להקשות "ונילף מחושן ואיפוד", או שמא דמ"מ נשאר הפירכא ד"דנין בגד מבגד".

עד: 2 הע' 19 - אבל אין מצוה וכו' בתרי"ג מצוות, אלא היא כלולה וכו'. (רמב"ם וכו'). יש לציין שהרמב"ם עצמו אף את אכילת קדשים אינו מונה בתרי"ג [ונחלק על החינוך].

עד: 3 ד"ה א"ר יוסף - רמז לסומין וכו'. כדאי לציין שר' יוסף עצמו הי' סגי - נהור (עי' קידושין לא.).

עה: 1 ד"ה נאמר - כאילו כתוב: "וישחטו". אוצ"ל: "וישחטו", דמשמע שנשחטו [נתחייבו לישחט], ולא ששחטו אחרים.

פא: 1 סוד"ה מיבעי. יש לבאר מנין ר"פ עצמו לומד דין תוספת.

פג. 2 וד"ה הכי - לב יודע מרת וכו'. צ"ל: מרת (ללא נק' ברי"ש).

פד: 3 ד"ה לא קשיא. לא ברור מספיק מה ההבדל בין פרוש כולו למקצתייהו, ומה השנה שהוחזק שם ישראל.

פה: 1 הע' 3 - רש"י מדגיש וכו' ואפשר שהוצרך וכו'. לכאור' הסיבה שהוצרך לפרש כך היא משום שמה שמילה דוחה אינו ראוי שכן אין הצלה גשמית של א' האיברים, אלא מצווה בא' האיברים שציוותה התורה, ואף בשבת,

לכך פי' רש"י דלא זו בלבד שהיא הצלה גשמית, אלא אף היא הצלת כל גופו - כרת, והק"ו הוא שבמילה זה מיתה לאח"ז, משא"כ כאן שזה מיתה מיד - כ"ש שמציל ניותר מכך, שמילה אף אפשר לעשותה למחרת, ואין דוחק לעשותה היום שמא ימות. דכרת הוא בגיל שישים (עי' שבת כה. ובתוד"ה כרת) אלא שלפי"ז יל"ע למה נקטה הגמ' ק"ו מאבר לכל הגוף, הרי עיקר הק"ו הוא מכרת רחוק למיתה קרובה.

פח. 2 הע' 20 - לפי זה אפשר לסכם הדעות וכו'. אולי כדאי לסכם הסיכום הפשוט ג"כ [אם יש אכן כאלו ראשו / אחריו שסוברין כן] ראה טבלא:

		אם טובל	זמן נעילה	טבילה בזמנה מצווה
בריייתא א'-	לא	רבנן	לילה	x
	התפלל	ר"י (ב"י)	יום	x
בריייתא ב'-	התפלל	רבנן	יום	✓
		ר"י (ב"י)	יום	x

הבריייתא המובאת לעיל וכו' סוברת שתפילת נעילה אינה פוטרת וכו'. מדוע אכן אינה פוטרת, ויש גם להעיר דלפי הסיכום הנ"ל שסיכמתם אין מי שסובר שנעילה ביום, וא"כ נדחה ג"כ מה שתי' הגמ' לעיל תנאי היא, ויש לציין זאת [עם מקורות].

הקדמה לפרק ח' בסופה - אלא שמ"מ וכו'. לציין מראה מקום: ברייתא לקמן עד.

סוכה

ב: 2 ד"ה לא - דכו"ע. יש לציין מי זה כו"ע, האם אף ר' יאשי? [-כן משמע מפתיחת הקטע "הגמ' דוחה ביאור זה" וכו'].]

ו: 3 הע' 23. יש להוסיף עוד וע"פ הערל"נ הנ"ל, (אולי יש מקור מפורש יותר), דפסוק זה בא רק להראות מספר המחיצות, אך לא המשמעות כפשוטה, דא"כ לא מועיל ג' וטפח אלא בעי ד' שלמים - למחסה וכו'.

יג: 2 הע' 19 ד"ה מדובר. יל"ע לפי"ז למה אומרת הגמ' לקמן (סוד"ה מאן דאמר), וברש"י (ד"ה דלא) שנוח לו בקשין השומרים שלא יתפזרו הגרעינים ויאבדו, ולפי הנ"ל קשה - מה איכפת לו שיאבדו, הרי אינו חפץ לאוכלם?!

טז. 2 הע' 17 - אמנם ברש"י בעירובין וכו'. להוסיף: וכן משמע מרש"י כאן ד"ה מלמעלה, שכ' "שהתחיל לארוג המחיצה" וכו', וכן משמע ברש"י בשבת צז. ד"ה המשלשל, שכ' "מתחיל לארוג" וכו', ולכאור' היינו הך וכוונת רש"י ששלשול היינו הורדה, בין ע"י אריגה בין ע"י פתיחת גלילת אריג מוכן.

יט. 1 סוד"ה תנן. יש להוסיף הע': ואין לתרץ ולומר דמדובר באכסדרה שיש לה פצימין, שכן במשנתנו יש חילוק בין אכסדרה הרחבה ד' או לא, ואם יש פצימין - בכ"ג כשר - ראה יח. הע' 4.

יט. 3 פתיחה לד"ה תנא - הגמרא עוברת וכו'. לכאור' אולי י"ל דהקשר של זה לעניין קודם הוא דמצינו בסברת רבא בלשון ב' דלא נאמר דהפצימין יהיו דופן גם לצד זה וגם לצד זה (עי' רש"י ד"ה ורבא), אבל בעניינינו דהוא דופן ממש תאמר הגמ' לקמן (בתי' א'): "מ"ד הואיל ולגוואי וכו' קמ"ל".

יט. 3 הקדמה לד"ה אמר עולא - הגמ' מביאה ד' פי'. יש להוסיף הע': שלעיל רש"י (סוף יד: ד"ה אפומא) פי' ע"פ הגמ' בעניין שונה מכל התי' כאן.

כה. 2 הע' 20 - והטירדא, לדעת רש"י היא וכו'. יל"ע לפי"ז מדוע בכונס את האלמנה חייב.

כט. 3 ד"ה מפני. חצי רעב, עי' פירש"י סנהדרין צז. ד"ה חצי רעב (אולי כדאי להביא כאן).

לג: 3 סוף הקדמה לד"ה ת"ר. יש לציין מה הקשר לענין קודם [אולי משום ששניהם הוא מצב שיש מצוות שבת ניו"ט] ולולב הנוגדים זא"ז].

לה: 2 ד"ה למ"ד לעיל. יש לציין בהע' דלמ"ד דין ממון כ"ז הוא לרבנן [נוכמ"ש הגמ' בסמוך], דלר"מ אסור [ואף בדיעבד] משום דלית בה דין ממון.

לח. 1 הע' 2 - ורש"י לעיל כט, ב וכו'. יש להוסיף ג"כ רש"י לעיל לז: ד"ה כדי לנענע בו.

מב: 4 הע' 25; מדר. 1 הע' 3 ד"ה יש. מש"כ מזבח תודה ד' בביתו' היינו בביהכנ"ס - מגמ' מג. ורש"י ד"ה הא לא כ"כ משמע כן.

מג: 4 הע' 31. יש להוסיף שאף משום בסיס לדבר האסור לא הוי נואף אם נאמר שהטמינום מע"ש וא"כ הוי טמונים כל ביה"ש [אמנם לכאור' אפשר לומר שטמונום לאחר ביה"ש, דהא הצדוקים ובייתוסים אינם מודים במוקצה, וכמ"ש ברד"ה תחת ויודעים הם בחכמים וכו', אך מ"מ מל' הגמ' משמע שטמונום מע"ש], אעפ"כ לא הוו בסיס], כיון דאין אדם יכול לאסור חפץ של חבירו בלא רצונו, עי' רמ"א שט, ד.

נב. 1 הע' 1 סוד"ה בזמן - מות ורע ימשיכו לנהוג. לכאור' היינו דווקא רוע חיצוני [שיעבוד מלכויות], אבל רוע פנימי [שאור שבעיסה"] - יתבטל, וכמו שהגמ' מפרשת "שעוסקין בהספד ואין היצה"ר שולט בהם" - ומדובר בפטירת משיח ב"י, ועדיין לא הגיע משיח ב"ד.

נב: בפתיחה לד"ה ויראני - מכיון שהזכרנו וכו' מביאה הגמ' וכו'. יתכן גם משום שהגמ' לעיל (ע"א) עסקה במשיח בן יוסף ומשיח ב"ד.

נג. 3 הע' 33. יש לציין דמרש"י (ד"ה א"ל) משמע דלא גרס.

נה. 1 בפתיחה לד"ה ועוד. אולי כדאי לציין לרשב"ם בפסחים (קב. ד"ה לאו) דאע"פ שהסקנו שר' אחא הוי תיובתא מ"מ מקשים עוד - כדי שאם נמצא תי' לזה - יהי' זה (דלקמן) פרכתו.

נה. 2 הע' 24. יש לציין שרש"י ג"כ מודה דה"ה לעניין קרה"ת, וכדלקמן הע' 29, אלא שרש"י מפרש דהגמ' קאי אתפילה ודלא כר"ח.

ביצה

הקדמה הע' 4 - בחינוך מצוה רצח. אולי רחצ [כך מקובל בעולם הכללי וכן כתבתם אתם בכמה מקומות, ראה למשל לקמן יב. 2 הע' 8 ד"ה למדרן].

ב: 1 סוד"ה אמר ומע"א. יש להדגיש דלפי"ז ב"ש מחמירים בשבת ולא ביו"ט [לכאור' משום דבשבת חמירא], וב"ה מחמירים ביו"ט ולא בשבת [שלא יזלזלו ביו"ט].

ג: 4 הע' 39. לא ברור מספיק מהו העיגול ומהו פיו נוכן למה פי הכלי הוי דבר שבמניין - עי' ד. רד"ה ר' יהושע].

ה: 3 הע' 15 ד"ה וכו' - שאין ראוי ממנהג זה. לציין שהכוונה למנהג שנהגו בא"י לעשות רק יום א' נולא למנהג שבאו והנהיגו לעשות ב' ימים ע"פ הרי"ף].

ו. 3 ד"ה א"ל אביו - לר' יוסף. צ"ל: לרבה או לר' יוסף.

ז: 1 הע' 7. כדאי לציין גם ליד יהודה (יו"ד פז, ה) במה שתמה תמיהה רבתי על הרשב"א וסייעתי' דלא שיין במציאות שיהי' עם חלבון בעודו מחובר בגידים, וכ' דהרשב"א לא הי' בקי בעניין זה, ע"ע שם. נואם ברצונכם - יש לי תרשים בן זמנינו על אופן התהוות הביצה - כמ"ש היד"י, ואוכל לשולחן].

ז. הע' 19 סוד"ה הבריינתא - הקליפה הלבנה החיצונית. עי' מש"כ לעיל ז: הע' 7 במצוין ליד יהודה, ועיי"ש (ביד"י) דביאר דהכוונה לחלבון, וכנ"ל שם.

ז. 2 ד"ה מאן תנא להא - מן הקורקבן ובני מעיין. יש לציין כי החידוש יבואר לקמן.

ח: הע' 12 - עי' ר' חננאל. מה כוונתו?

ט. 3 הע' 26 בטבלא - גי' שני; רב. יש להשמיט התיבות "גי' שני", דלרב אין הבדל בין הגרסאות.

י. 4 ד"ה א"ר חנן - אבל אם משמש וכו' כבר החליט וכו'. חסר סברה.

י. 5 הע' 43 בטבלא. להשחיר את התאים של "טמא".

י: 1 ד"ה א"נ - משא"כ אם מזקינים וכו'. חסר סברה.

י: 2 ד"ה לימא ומע"א. שהרי רוב הגוזלות בעולם וכו'. יל"ע למה אזלי' בתר כל העולם, הרי למסקנא מיירי במדדין (עי' לקמן יא.) וא"כ יש ללכת רק אחר אלו שתוך נ' [ואין לתרץ שברישא לא מיירי במדדין שהרי אף בסיפא גבי בתוך הקו ומצא לפני וכו'] שואלת הגמ' לימא מסייע וכו', וע"ז אומרת המשנה "ואם אין שם אלא וכו'" ומוקמין במדדין].

יד: 2 - שב"ש אומרים וכו' לצלי אבל לא לקדירה. האם מתני' פליג עלי' ושרי' אף בלקדירה [כפשטות הדברים], וא"כ יוצא שיש נקודה שר"מ מחמיר ממתני' [דלכ"ש מלח אף בשינוי לא שרי אלא לצלי, משא"כ פשטות המשנה דבשינוי שרי אף לקדירה], או אולי דבמתני' לא פורש, ואח"כ דגם למתני' נמי הכי? וכן יש לדון במלח עם תבלין אי שרי לב"ש בלקדירה.

יד: משנה - משלחין יינות וכו'. האם זהו אף לב"ש [בפשטות משמע דלב"ש אסור, אך בביאורכם הנחתם סימן ; המחלק בין מח' ב"ש וב"ה ליינות וכו'].
יד: 1 ד"ה רבא - הא לן - הברייתא הב' המתירה וכו' במכתשת קטנה וכו'. האם לפי ברייתא זו מותר בקטנה אף טיסני? דמשקו"ט של הגמ' משמע דאף לרבא אף לבני בבל - אסור [ועי' רד"ה קמ"ל].

טו. 1 ד"ה אר"פ - ערדלין, ובהע' 3. לא מבואר מספיק מהו.

טז: 1 ד"ה ת"ש דאבוב. יש לשאול מדוע אכן מהני בכה"ג ובפרט בר"י בר אדי, שהרי אין היכר, וכדלעיל הע' 14.

טז: 1 הע' 10 - ועי' פנ"י וצל"ח. כדאי להוסיף: שביארו מה החידוש ש'אין לו שיעור למעלה'.

טז: 2 הע' 28 - היות ומותר לטלטל ביו"ט. מה הטעם שאכן באמת מותר לטלטל ביו"ט - עי' לעיל יב. והע' 19. עוד יש לשאול מדוע אין בעירובי חצרות משום הכנה [עי' לעיל הע' 26].

יח. 2 הע' 16. לציין מקור [למשל פסחים יז: ורד"ה שנטמא].

יט. 2 ד"ה ת"ר [מע"א] - שאם רצה להחמיר ע"ע וכו'. האם יש מקום לחומרא זו, שהרי מכיוון שא"צ למה נקראת 'חומרא', הרי זה מיותר [וכן לקמן גבי 'מחבורה לחבורה'].

יט. 2 הע' 18 - סוגים של קש"ל (ב) בסוגריים. לציין מקור - חגיגה [ז: - ח]. [הוזכר ברש"י לקמן (יט: ד"ה מביא)].

יט: 2 סוד"ה אמר אב"י [מע"א]. יש להוסיף דלפי"ז נדחה מה שאמרנו לעיל: 'והני תנאי כי הני תנאי', ובדברי ראב"ש חוזרת הגמ' לומר דפליגי בהא (רד"ה אלא).

יט: 2 ד"ה אימת - שהתנאים בברייתא זו חולקים בדין זה. יש להוסיף את שיטת ר"ש למסקנא - דיתכן דס"ל דקריבין ביו"ט [ויל"ע אם מוכרח הוא, או שיתכן כן אך אינו מוכרח] אלא שאינו חייב להביא דווקא ברגלים אלו, ומיירי בחוה"מ, ות"ק מתיר בחוה"מ דווקא, אבל ביו"ט אוסר דס"ל דאין קריבין.

כ. 1 הע' 6 - אפשר לציין לגמ' לעיל יז. והע' 6 שם, דכבר נכתב כ"ז שם.

כ. 1 הע' 9. עי' מש"כ לקמן הע' 14.

כ. 2 הע' 14. כן מבואר ג"כ בתוס' (ד"ה אלא) [ועי' ברש"ל דכ"ף??] ובחכמת שלמה (על התוס' הנ"ל) דלמ"ד דא"צ סמיכה כלל אסור משום משתמש בקדשים, ועי' ג"כ רעק"א בגיה"ש [וע"ע כ. 1 הע' 9].

כ: 1 ד"ה א"ל ב"ש אף - כל הרגל כולו. וה"ה בעצרת, דיש לה תשלומין כל ז' - עי' חגיגה יז.

כ: 1 ד"ה א"ל ב"ש והלא - לכם ולא לגבוה. יש לשאול למה הוצרך לימוד זה, והרי לעיל (יט.) הובא הלימוד ד'יוחגותם'.

כא. 3 ד"ה והתניא - ובקשה לחטוף את כל העיר ושחטנו להם עגל והאכלנום ופטרנום לשלום. כיצד נתרצתה הבלשת בעגל א' בזמן שביקשה לחטוף את כל העיר?

כא: 1 ד"ה ופליגא - מזמנין וכו' בשבת [וכן לקמן ד"ה אדבריה]. מדוע אין בכך משום 'שיורי כוסות'?

כב: 1 הע' 15 - ולפי תי' זה נמצא וכו'. יש להדגיש דמ"מ אף דלכאו' יכלה הגמ' להסביר הברייטא כפשוטה - בפת עבה ומשום טירחא ביו"ט, באמת אינו כן, א' - דכשהגמ' דוחה את ההבנה שמשום חמץ היא מביאה שרב /רבי פירש שהכוונה מרובה ומשום דטורח לצורך חול, וא"כ אף דבמשנה אכן יש מח' בפת עבה ומשום טירחא ביו"ט מ"מ כברייטא אין הפי' כך, ב' - דהברייטא איירי בפסח, וזה לכו"ע - אסור משום חימוץ. ויש להעיר מה ההבדל בין טירחא ביו"ט לבין טירחא לצורך חול, דהא טירחא ביו"ט לא נאסר אלא משום דטורח לחול.

וכן יש לציין מי מביא אכן במשנה פליגי בפת עבה משום טירחא, דברש"י אינו כ"כ מפורש. עוד יש לציין דלכאו' בפת עבה בפסח יש עוד טעם דבזה אף ב"ה מודים שאסור - משום חימוץ, וכנ"ל.

כג. 1 ד"ה אר"י [מע"א] - אסור משום דקא מולידי ריחא וכו' מדרבנן. אם הוא רק מדרבנן למה ייאסר, הרי בצורך יו"ט - היתירו וכדלעיל הע' 1, וא"כ מה ההבדל בין ההערה **להיך** מוליד [ואולי משום דכלאח"י קיל מסתם דרבנן]. יש גם לציין מש"כ בשפ"א דלר"י שרי משום דאינו מכויץ, ופליגי בפ"ר דאינו מכויץ. גם יל"ע למה אין בגחלת אי' דמוליד בה ריח [שהרי גם בה שייך הולדת ריח, כמ"ש לקמן גבי 'בשרא אגומרי' וברד"ה רבא].

כג. 1 ד"ה א"ל אמימר - מעשה אומן הוא ואסור וכו'. מה האי' בעשיית מעשה אומן?

כג. 1 משנה [ב]. מדוע נשנתה משנה זו כאן?

כג. 1 משנה [ב] - והוא יושב עלי'. לאו דווקא, דאפי' אם רק נשען עלי' ג"כ, וכמש"כ הגמ' בסמוך. ועי' שבת סו. רד"ה טמאה ותוד"ה עגלה, ועי' גם רש"י כאן ד"ה טמאה מדרס, ויל"ע.

כה: 1 בפתיחה לד"ה ואמר. מימרא זו מובאת כאן לכאו' משום 'נטיעה מקטע' וכו'.

לט. 3 ד"ה כגון - ונפח בה וכו'. יל"ע מדוע אינו פטור בזה משום שאינו דרך הוצאה, ועי' בצפנת פענח מש"כ בזה (ב"ק כא: עמ' מ; צ"פ ורשא סי' רעג, ה) [צוין במפתח מהדו' פרנקל לרמב"ם שבת יח, ה] אינו לפני.

תענית

ג: 1 ד"ה משום. האם למעשה החזיר אליהו את הטל של ברכה?

ח. 2 פתיחה לד"ה ואמר - בעניין בעלי אמנה. לכאו' בעלי אמנה כאן שונה מלעיל, דכאן מדובר שמאמין בה' ולעיל - שנאמנים בדיבורם [אא"כ לדברי השיחות מוסר - עי' הע' 23].

ט: 2 הע' 17 - רעק"א בגיה"ש שהניחו בצ"ע. היכן נזכר ברעק"א א' צ"ע?

י. 1 הע' 12 - פי' אחר שהמלקוש מל קשיותן של ישראל. יש להקשות ברש"י (ד"ה שמפיל) [שהוא מקור הדברים] הרי לקמן אומרת הגמ' במפורש: א"ר נהוראי וכו' שמל קשיותן של ישראל.

י: 1 הע' 7 - מי שלא הגיע למדרגת תלמיד אסור וכו'. ואם הגיע לתלמיד - מותר, הרי רק יחידין מתענים. עי' בהמשך הביאור, ובהע' 8. ועוד יש לשאול אם לפי גי' רש"י זו [ה'ל"א] תלמיד יכול לעשות עצמו כיחיד?

יא: 1 הע' 4 - לפירש"י וכו'. לציין: ע"ע מהרש"א.

טו: 2 ד"ה אין - וג'... שניות. להוסיף דה"ה ז' אחרונות [ואכן יל"ע למה לא נזכר בדברי ת"ק ורק בדברי ר' יוסי].

יח. 2 ד"ה ומי - רשב"ג אומר... לפניהן ולאחריהן מותרים. יל"ע אי זה ג"כ ביום המוטל בין ב' י"ט [אליבא דר' אשי].

יח: 1 ד"ה ואלא - יום טוריינוס... אסרה מ"ת להספיד ולהתענות. מנ"ל דאסור להספיד בוי' [ועי' שפ"א (בע"א ד"ה ותיפוק) וכן אשל אברהם על מגילת תענית (פרק יא ד"ה וכל שאין בו), דכ' דבסתם - נאסר רק בתענית].

מגילה

ב: 4 סוף הע' 28 - התיבות וכל המוקפין וכו' אין להם הבנה וכו'. מדוע, הרי מכיוון ששושן בכלל המוקפין, א"כ כל המוקפין שוין וכן כל הפרזות, וא"כ מה בא החילוק של "עיר ועיר" ללמדנו?

ב: 4 הע' 32 - אך עי' תוס' רי"ד וכו'. יל"ע דלפי"ז חזרת השאלה דהרי אפשר ללמוד מגז"ש פרזי, גם לא נתבאר מהיכן נלמד החילוק של שושן משאר הפרזי, אלא שיש להדגיש שזה רק לריב"ק, אבל למתני' אכן כנ"ל, וא"כ יל"ע תנא דידן אכן לומד זאת ממדינה ומדינה כשהרי עיר ועיר בא ללמד על חילוק שושן לשאר הפרזי כמ"ש הגמ' לעיל.

ג: 1 ד"ה וכן - ת"ת ומת מצוה וכו'. יל"ע אי ת"ת כאן הוי דרבים או דיחיד, דאי הוי דרבים, א"כ מאי בעי בסמוך מ"מ ומגילה איזה עדיף הא ק"ו דמ"מ: דהא מגילה ות"ת דרבים - ת"ת עדיף, ומ"מ דוחה ת"ת דרבים כ"ש שידחה מגילה, ואי מיירי ביחיד א"ש.

ג: 2 ד"ה ואם - עבודה ומת מצוה. מדוע אין ללמוד זאת מק"ו: דעבודה ות"ת - ת"ת עדיף, ת"ת ומת מצוה - מת עדיף, א"כ כ"ש דמת עדיף מעבודה.

ג: 3 הע' 24 - וזה יתכן רק כשהכרך עומד על ראש ההר וכו'. ולפי"ז "דיתבה בראש ההר" הולך על הכרך, ודלא כביאור הפשוט למעלה דהולך על העיר [יש לציין זאת עכ"פ בהע'].

ה. 5 הע' 29 ד"ה רש"י. נ. ב. עי' הגו"צ במהדור' עוז והדר הע' ז.

ו. 2 הע' 26. אולי כדאי לציין זאת אם בצורה זו - שאם היו חולקים ה-9.5 שבטים בשווה את הארץ הי' כ - 13.895 לכל א', ועכשיו לזבולון יש טו, ולכולם [-בממוצע] כ - 13.65. [ונמצא שרבה חלקו על שאר השבטים כמעט 2.5 פרסה].

ו: 2 ד"ה אמר עולא - ויש בה שס"ה שווקים וכו'. אולי כדאי לציין לפסחים קיח: דשם מתואר עוד גודל כרך זה.

ז. 3 הקדמה לד"ה תניא [בן] - מגילת אסתר אמורה ברוה"ק. יש לציין [בהע'] שדווקא אמורה, אבל לא נכתבה, דמהפסוקים אין הוכחה להיותה נכתבת ברוה"ק, ואדרבה שמואל [שהוכחתו אף עדיפה מכולם] סובר בעצמו (לעיל) שלא נכתבה ברוה"ק [נאף שיתכן דכאן קאי רק למ"ד נכתבה ברוה"ק והוא לא ס"ל, מ"מ בפשטות אין הכוונה כן, אלא כנ"ל].

ז: 1 בפתיחה לד"ה אמר אבני - ועוד על אותו מעשה. מנין שהוא מאותו מעשה, אולי זה סיפור שונה בכלל.

ט. /יח. יש לתאם ולסדר בין הסוגיות - לענין מגילה ושאר ספרים בלה"ק /יוונית /לע"ז - לְהַמְבִּין /לשאינו - לת"ק דמתני' בדף ט. /לרשב"ג /לחכמים בדף יח. /לתנא בברייתא ט.

ט: 1 משנה - למרובה בגדים. מדוע ניקדתם כאן וכן בהמשך מרובה ולא מרובה?

ט: 2 [המשך] משנה - אין בין כהן המשמש וכו' אלא פר יוה"כ וכו'. לגבי פר כהן המשיח האם ג"כ אינו מביא.

ט: 3 הע' 27. יש להוסיף ג"כ דביהמ"ק הוי כמשכן [ובשניהם הוי "מזבח" ולא "במה גד"ל].

ט: 4 סוד"ה מני - הכא והכא לא קרב וכו'. יש לבאר א"כ אפוא מתי הקריבו את אותם קרבנות שהתחייבו.

י. 2 הע' 25 - שלפי דברי הגמ' כעת. יש להבהיר - שהגמ' כעת חזרת בה מהטעם שנעשו כדי שהפועלים לא יכנסו (עי' לעיל הע' 18) וסוברת שנעשה רק לצניעות.

יא: 3 הע' 32. יש להקשות לפי מסקנא זו, א"כ מה טעה אחשורוש להוציא הכלים בשנת 2 למלכותו, הרי גלות יהויכין היתה בשנת שכו, ואחשורוש עשה משתה ב - שצו, ובשלמא על בלשאצר אין להקשות, די"ל דהשנתיים שספר היו 2+, ורק כששלמו לגמרי ובא לשלישית (שפט) עשה משתה, דהי' 70 למלכות בבל (שיט), אבל על אחשורוש - קשה.

יח: 3 ד"ה כמאן - משום רבינו. לציין דהיינו רב.

יט. 1 משנה פתיחה לד"ה ומהיכן - מהיכן צריך. משמע מהלשון דזהו אף לכתחי', מנין אכן שהוא כך? אולי זהו רק בדיעבד?

יט. 1 הע' 5 - הערה 10. צ"ל: 9.

כ. 3 הע' 20 בסוגריים - אולם מנחם מש"נ מגי' וכו'. וכ"כ ברש"ש ג"כ.

כא. 1 ד"ה זה. מנין אכן לר' יוסי דכשר כל היום.

כא. 1 הע' 8 ד"ה אולם - מדוע לפי חכמים א"א לומר דכשר כל היום, דהרי יכול לעשות הסידור והסילוק יחד אחה"צ.

כג: 4 ד"ה אמר - והתנחלתם אתם וכו'. מרש"י משמע דילפי' [נמי] מהמשך הפסוק: לעולם בהם תעבודו.

כה. 1 הע' 2 רש"י (ע"פ הגמ' להלן) - יש לפרש דמה שאומר "כן חוס ורחם עלינו" - זה אינו מטיל קנאה, וכ"ש שאינו עושה מידותיו רחמים, אלא זהו תפילה ובעצם אין בה איסור, אלא שמזכיר "אתה חסת על קן ציפור", וכמו זה שניגש לפני רבה, ובזה יש ב' טעמים למה אסור.

כו: 1 הע' 1 ד"ה כלומר - [ומן הסתם גם במקרה הפוך...]. - מפורש בשו"ע קנג, ז.

כו: 1 ד"ה אמר רבא - חלה הקדושה על החילוף או על הדמים והוא יוצא מן הקדושה... ובהע' 11: והיינו במכירה של ז' טובי העיר בלא מעמד אנשי העיר. לכאור' זה בתמיה רבתי מול דברי רש"י לעיל הע' 1 ד"ה כלומר שהבאתם כי באופן הנ"ל "הדמים [וכן החפץ הנמכר] עומדים בקדושתם", ורעק"א שצוין בהע' 1 סוד"ה כלומר לכאור' הי' צריך להקשות מכאן. שו"מ ושמוח לבבי דבשו"ת תורת מרדכי (מג, ז) הקשה כדברים האלה ממש, ותירץ דיוצא לחולין אך מ"מ לענין הד' דברים נשאר בקדושתו ולפי"ז הכל על מקומו בא בשלום ומתורצים דברי הרעק"א בס"ד, וחובה להביא דבריו ובפרט אצל "חלופה וחבונה" המיותמים ללא כל פרוש והסבר אחר.

כו: 2 ד"ה אמר רבא (מע"א) - אוגורה ומשכונה אסור. מה הדין כשמשכירו לשימוש קודש, האם דמי השכירות מותרים לשימוש חול? וכן לציין הדין במשכירו בזט"ה במא"ה... דמפורש בשו"ע (קנג, יא) דלא מהני (ועי' שעה"צ שם סה).

כו: 2 ד"ה בני העיר. לפי איך שהצגתם השאלה והמח' [-חד... אסר להשתמש... תשמישי חול] - משמע שעצם הנתנה מותרת, והנותן נתן כדין, וכל השאלה היא - אם המקבל צריך לנהוג בה בקדושתה, אמנם בהע' 23 (ד"ה הרמב"ן נ-) "לדעת ר' אחא אסור ליתן ביכ"ב..." [[משמע שהמח' היא על עצם המתנה, ואף אם נאמר שמי שאוסר למקבל להשתמש לחולין - אוסר אף שישתמש בקדושתה, ולכאור' זה לכו"ע שרי, דא"צ שתפקע קדושתה.

כו: 4 ד"ה ואמר רבא - אצל ת"ח. מה באמת הענין לגונזו [דווקא] עם ת"ח?

כו: 4 ד"ה אל אביי - "דוכסוסיא" פירושו פרשא דמתא... לכאור' הרכב המילה כך הוא: דוך= מקום [עי' ברכות מב: בדוך פלן, וברש"י: במקום פלוני], סוסיא= סוס, וא"כ התרגום הצמוד למילה הוא - סוס המקום.

כו: 2 ד"ה הגמ' מבארת. יצוין כי בב"מ (סג.) תי' זה הוא בשם אביי [וס"ל דע"מ להחזיר - לכו"ע שרי (רשב"א שם)].

כו: 4 הע' 37. כדאי לציין כאן מש"כ בב"ח (ב) דברב יתכן שהייתה הברכה מתקיימת כמשמעותה.

כח. 2 הע' 26 - בן ק"ל נולד לו בן. עי' גם תוס' (שבת קנ. ד"ה וריב"ק) ד"בשעת פטירתו" [דלקמן] הי' בן ק"מ לכה"פ.

כח. 3 הע' 37. עי' לעיל (הע' 26) במש"כ שם.

כח: 1 ד"ה ת"ר (מע"א) - (אע"פ שעיקרו של ביהכנ"ס...). לציין לראשל"צ, וע"ע שם.

כח: 3 ד"ה ואמר - כי הא דר"ל. יש לבאר מהו "כי הא" - מה הדמיון, עי' ר"ן ועי' מהרש"א (הו"ד חלקית בהע' 40).

כט. 1 ד"ה בבבל - איפה יש וכו'. האם אכן צ"ל "יש" או שמא "היי", כיון דמהגמ' לעיל משמע שרק כשגלו לבבל - שכינה עימה, [ובפרט לגרסת הדק"ס (הו"ד בהגו"צ מהדור' עז ודור או' א) דכשגלו לאדום - גלתה עמה, א"כ לא נשארה בבבל], אמנם מהגמ' לקמן במעשה אבונה דשמואל ולוי וכן בר' ששת משמע שעדיין היתה, ואולי לאו דווקא שהייתה, אלא בגלל שהייתה בהם פעם הקפידה על דבר הרשות [כמובא בהע' 22]21, או שמא השכינה הגיעה אז מביהכנ"ס דהוצל.

כט. 4 הע' 57 ד"ה בירושלמי - מפני שהיא לצורך טהרתם של ישראל. לא מבואר מספיק למה הקדימוה, דמה בכך שהיא טהרתם של ישראל.

כט: 1 הע' 2 - (תוספות). וכן משמע מרש"י (ד"ה ועל).

כט: 3 הע' 27 - פירוש אחר... יל"ע, דלפי המרומי שדה - לכאור' ה"ה גם בשאר ד' פרשיות, ולפי"ז גם לשמואל הי' צריך לקרוא ג' ו-ד', והגמ' הרי אומרת כל זה רק לרב.

כט: 5 הע' 49 בסופה - ובהגהותיו על רש"י כאן הוא מוחק את המילים: "לעשות עיקר". בהגה' בב"ח שלפנינו גורס: 'לעשותו עיקר'.

כט: 6 ד"ה איתמר - הסמוכה לפר' שקלים ("כי תשא"). יש להעיר דוהו לשמואל [דלרב קרינן "את קרבני לחמי", וא"כ אין כל בעי'] וכן דווקא לר' ירמיה, אבל לר' אמי הרי מפסיק מסדר הפרשיות וקורא רק של שקלים, וכן לקמן (ל. 1 ד"ה אם) - חל להיות בכי תשא עצמה.

ל. 3 ד"ה אמר רשב"א - שחל להיות בער"ש. לציין דבחל בשבת - ודאי שקורין בשבת ר"ח, אך מתי שבת זכור - יבואר בסוגי' הבאה דהוא מח' רב ושמואל, ולפי"ז הוא מח' אי מסרגין.

ל. 3 ד"ה איתמר - פורים שחל להיות... יש לבאר: פורים דפרזים שחל...

ל. 3 ד"ה תנן - מיקלע פורים בע"ש. יש לבאר: פורים דפרזים בע"ש...

ל. 5 הע' 22 - קטע זה הובא לעיל... יש להוסיף נקודה, דלעיל הגרסא היא "קורין בפרשת שקלים", דלגירסת הגמ' כאן [קורין בכי תשא] יקשה לרב, ואולי אכן הברייתא המובאת כאן היא לגרסת שמואל.

ל: 1 הע' 1. בטבלת "וביו" בתאריך ט צריך לכתוב פרשת זכור.

ל: 3 הע' 23 ד"ה רש"י - אבל ראה מרומי שדה וכו'. כדאי לציין שיטתו. שכן נחוץ להבהיר כי מש"כ רש"י וד"ה קורין דקרינן בקרבנות החג, ביו"ט א' ו-ב' היינו למפסיר, ובחוד"מ - עצם הקריאה.

לב. 1 הע' 5 - שהכל יודעים שאין ברכות... כבר נכתב למעלה בביאור עצמו.
לב. 4 ד"ה א"ר ינאי. יש לבאר יותר הכוונה - שכרוך (1) (2) (3) כך: וכו' [שגולל סביב הספר].

ולא כך: (1) (2) (3) וכו' [שגולל הספר עם הכריכה].

מו"ק

ב. 1 ד"ה ואין. ומתקנין את המקולקלות במועד. יל"ע מה הדין בשביעית, דלחכמים פשיטא דשרי דכ"ש ממועד, אבל לר"א יל"ע מה הדין במועד ומה בשביעית, ובתלמיד לר"י מפריש גריס דאף לר"מ שרי אף במועד לתקן, וכ' דטעם דשרי בשביעית הוא דלא מחזי כחורש, ויל"ע דבגמ' (ד:) יש טעם שני - דמכשיר אגפיה, ולכאור' לפי טעם זה אף תיקון אסור, ויל"ע, עוד יל"ע, בהא דכ' הגמ' דטפחיים על י"ב אי הא אף בשביעית, וכן מה שהסתפקה בב' על ז', ולגבי חצי על ג' - לכאור' זה גם בשביעית אסור, כיון דאינה כלום, וצ"ע בכ"ז.

ב: 3 הע' 26 - [עי' ר"ע]. מה דעת ר' ישמעאל בעניין, האם לדידי' אינו דאו' [וזה ודאי אינו, דא"כ אולי זה כר' ישמעאל] - עי' במפרשים המצוינים באנציקלופדי' תלמודית ערך חורש (כרך יב עמ' שצב) ובהע' 200,202. וע"ע חזו"א ריש סי' יז.

ג. 1 ד"ה רבא (מע"א) - תולדות לא אסר רחמנא. האם זה לכו"ע, דהיינו האם אביי ג"כ מודה דתולדות שרו מדאו', ולפי"ז איך יסביר הברייתות דלקמן (עי' ריטב"א; מצבת משה).

ג: 2 ד"ה א"ר יצחק - כי גמירי הלכתא... ל' יום... יל"ע דהא לקמן (ד.) מוקמינן דאי הלמ"מ בזה"ז אף ל' יום שרי. ועי' בערל"נ (סוכה לד. ברד"ה י' נטיעות) דתי' להני תירוצי ליכא חילוק ואסור אף בזה"ז, עיי"ש.

ג. 3 ד"ה לא (מע"א) - דאהני תולדות... תולדות אלו (זמירה וקצירה). מדוע נקרא תולדות, הרי הם כתובים בתורה (עי' לעיל הע' 1) [בכלל יש לסכם בסוגי' זו - זריעה וקצירה, זמירה ובצירה, חרישה, מנכש, משקה, מקרסם ושאר מלאכות, מה מהם אבות ומה תולדות, על מי מהם חייב ולוקה ועל מי לא, לפי כל מ"ד [אביי ורבא, ריו"ח ור"א].

ג. 2 ד"ה התולדות - רק ד' העבודות... לכאו' צריך להוסיף ג"כ חרישה [וכדלעיל (ב: וברש"י ד"ה חרישה)].

ד. 1 ד"ה והני (מע"ב) - מדברי ר"ע... בל' יום שלפני ר"ה... מנין שהוא בל' יום אולי מהפסוק הוא ט"ו יום והלמ"מ - ל' [ואם נאמר דמעי'קרא ילפי' תוספת מהלמ"מ בלבד ועכשיו חזינן דהוא קרא - אולי אפשר להבינו יותר].

ד: 1 ד"ה תנ"ה - בדידין שבעיקרי הזיתים... וכ"ה ברד"ה בנכי, ויל"ע אי בזיתים ג"כ יש איסור עשיית עוגיות, דלכאו' מאי שנא, אך מ"מ לא נזכר בהדיא.

ד. 3 ד"ה ת"ר [א] - מפני שאם יתייבשו... ישקה אמת המים... יש לציין דאף לר' יוחנן דס"ל דגורי' אטו מי קילון - הכא שרי דמידכר דכיר, עיי"ש.

ד. 3 ד"ה ת"ר [א] - אמת המים ממעיין. מנין דממעין הוא [פשוט הוא, אך מ"מ כדאי לציין הכותב זאת במפורש].

ד. 3 ד"ה ת"ר [א] - אמת המים... מותר. יש לציין כאן ובכל הסוגי' - לעיל ולקמן - בכל איפה דשרי, דהיינו כדלעיל ב., דהיינו דווקא באופן דשרי ע"י מעיין [דהיינו לר"י דווקא בבית השלחין [וכן הוא לקמן: בריכה שנוטפת... מותר להשקות... 'בית השלחין'...], ודווקא בחרב מעיינה, ולראב"ע דווקא בהתחיל לנבוע מזמן, ולר"מ בכ"ג].

ד. 3 ד"ה תנאי - יותר על כן. יש לציין דפליג על רשב"ם (פשוט, וכן הוא בבאה"ג תקלו, ה). [ויל"ע אכן מהו טעמו של רשב"ם שמיקל באותה ערוגה, הא סוכ"ס דולה וטורח].

ה. ד"ה חטיטה - חטיטה אין... חפירה לא. תיקון הקלוקלים - הוי כחטיטה או כחפירה?

ז: 3 ד"ה אמר - אמר אביי... ורבא אמר... יש לציין דלאביי לכו"ע ממתנינים אף לרשות [עי' תוס' (ד"ה משמעות ולקמן ח. ד"ה נפק"ל), ועי' משנל"מ (טומאת צרעת יד, ד), ועיי"ש דהביא דהקרבן אהרן (תו"כ ה, יב-יג) דהכריח כן]. [ציינתם התוס' הנ"ל בהע' 28, אך יש לפתוח עוד את הנקודה].

ז: 3 סוף הע' 27 - (קרבן אהרן... יש להחליף (לסוגריים רגילות.

ח. 1 הע' 5. לכאו' קשה שהרי לעיל (ז:) הבינה הגמ' שאפשר ללמוד גופו מביתו (עיי"ש הע' 27), ועי' שפ"א (ח. ד"ה ביום) דאכן אין הגמ' נשאת כן, אלא כמ"ש לעיל [אמנם לא כ' זה מחמת קושי' זו, ואין להאריך בזה].

ח. 1 ד"ה ואביי חולק - כהן שאינו רואה בא' מעיניו. יש להוסיף: שפסול הוא לריאת נגעים [דיש להסביר ממה הפסוק ממעט].

ח. 1 ד"ה ורבי - הו"א הני אין... דלאו טומאה דגופי'. לאיזו חלוקה שייכת טומאת כסותו - לשל גופו או לשל ביתו?

ח. 2 ד"ה ואביי - הנ"מ... טומאה דלאו דגופי'... נתבאר דלימוד שונה יש לנגעי ביתו משל גופו, ויש לשאול חלוקה שייכת טומאת כסותו - לשל גופו או לשל ביתו?

ח. 2 ד"ה ורמינהו - המלקט עצמות... כל היום כולו ... צוררין לו בסדינו... כל זמן שלא נקברו. [כן פי' רש"י] משמע שבמלקט - כל אותו היום ואפי' נקברו יום אחר, ובצוררין - עד שיקברו ואפי' נשברין עוד באותו היום, אך זה לא יתכן, דא"כ מהו 'אפילו', הרי זה ענין שונה שיש בו קולא וחומרא, ומה שייך בו אפי', ועוד דלא יתכן שבצוררין יהי' יותר חמור ממלקט ממש. וע"כ צ"ל לפירש"י דמפרש ד'אפי' צוררין' וכו' קאי א'מתאבל עליהן', דה"ק, דבמלקט - אע"פ שקוברין מיד - מתאבל עד הערב, ואח"כ אמר דה"ה בצוררין דצריך להתאבל - וכבמלקט ורואה, וכ"ז הוא בשקוברין בו ביום, אבל בקוברין למחרת או לאח"ז - כל שלא קברן - מתאבל [וכן מתאבל כל יום הקבורה עד הערב, עי' רש"י כת"י], והסיבה שבמלקט הוזכר 'כל היום' - היא מפני שהדרך לקוברין מיד, דע"מ כן מלקטין [וכמ"ש רש"י (ד"ה מלקט) - 'ומוליכין לקוברין'...], והסיבה שהוזכר 'כ"ז שלא נקברו' - מפני שבד"כ אין הם נקברין מיד בו ביום, ואה"נ דכשנקברין - בעי כל אותו היום (עי' רש"י כת"י וברש"י שבריי"ף טו:) [ולפי"ז יש לתקן הלשון: 'והוא לא

ליקטן, דה"ה אפי הוא ליקטן ועכשיו הם כבר צרורין - אפ"ה הו"א דשוב אינו מתאבל - קיי"ל דעד שלא נקברו - מתאבל].

ח. 2 הע' 14 - רש"י. צ"ל: רש"י כת"י.

ח: 1 הע' 1. לא מבואר ומסוכם מספיק דעת הירושלמי, הראשו' ורש"י לגבי מת חדש וישן בערעור והספד [וכתבתי מזה אצלי בארוכה בס"ד, אשמח להעביר אליכם באם תרצו].

ח: 1 מתני' - אבל מחנכין את הכוכין. יש להבהיר דה"ה לחינוך קברים (עי' רמב"ם יו"ט ח, ח [ועי' מ"מ שם]; שו"ע תקמז, יא) [ויל"ע אכן אמאי לא נקיט 'אבל מחנכין אותן', דבזה קאי נמי אקברות בלא שצריך להאריך בתיבה נוספת בשביל כך].

ח: 2 מתני' - ר"י אומר. יש לציין דבא לחלוק.

ט. 1 ד"ה ודאין - מלבוא חמת עד נחל מצרים. היכן הם מקומות אלו.

ט. 4 ד"ה ר' יונתן - א"ל לברי'. מתי זה הי', האם בשעה שנפטרו ממנו [וכן קצת משמע מסמיכות ענין זה להא דר"ש בר חלפתא דלקמן בע"ב ושם הי' באותה שעה] - א"כ יש לפרש זאת, ואם בזמן אחר - כדאי להתחיל זאת בקטע חדש [ואולי גם לפרש זאת - בהימצא מקור].

ט: 1 ד"ה א"ל תיפוק ולא תיעול. ביאורו ברש"י אינו ברור דיו, ומה שהבאתם בהע' 6 - מהו המקור?

חגיגה

ג. 1 ד"ה ר' אשי - האי מלמען ישמעו נפקא וכו'. לא מבואר דיו איך ניתן ללומדו מ'למען ישמעו'.

ג: 3 ד"ה ה"ד - וכיצד אין ר' הונא וכו' מדוע יסבור איזה אמורא וכו'. או להביא בשניהם השמות או בשניהם אנונימי.

ו: 2 ד"ה יש - יש בראי'... מעלה וכו'. האם זה מעלה? אולי זה חסרון? שכן לב"ה ב' אכילות עדיף כדלעיל (ע"א) וב'לפני הדיבור - ס"ל לר' יוסי כב"ה, וא"כ מש"כ הגמ' יש בראי'... ויש בחגיגה וכו', היינו שיש מידה בראי' שאין בשתייהן וכו', ואולי אה"נ דר' יוסי לא ס"ל כב"ה לענין שווי הקרבנות, או אפי' ס"ל כמותן אך מ"מ ס"ל דדי בטעם שישנה לפני הדיבור, או שס"ל דילפי' מהנשיאים וא"כ יש לו ב' טעמים כנגד א', ואף ב' טעמים אלו עדיפים, שכן בברייתא הובא רק ב' אלו הטעמים, ורק אח"כ בתשובת ב"ה לב"ש נאמר דב' אכילות עדיף.

ז: 2 הע' 25 ד"ה אין - כתבה התורה "במועדו" ללמדנו... למסקנת הגמ' (פסחים סו.) ילפי' מ"על עולת התמיד", ורש"י נקט רק עיקר הדרשה, כדמצינו הרבה בש"ס.

ח: 1 אד"ה אר"ח - טופל ומביא. לציין דזה אתיא כב"ה, דלב"ש לית להו טופל [וא"כ סתמא דמתני' כב"ה].

ט. 2 ד"ה ותנא - שהוא מסתמא היום העיקרי... אפשר לציין בהע' 19 לרש"י (ז: ד"ה ביו"ט).

י. 3 ד"ה אפי' - הכא מקלקל הוא. יש לחדד א"כ המשנה באומרה "הל' שבת" ומוקמי' למלאכת מחשבת, מה בא לאפוקי - מקלקל או מלשאצל"ג או מלשאצל"ג שהוא מקלקל?

י. 3 ד"ה ל"צ - אלא לכדר' אבא וכו'. לכא' יל"ע למה לא מתרצת הגמ' דהוא לענין ל"ט מלאכות, דאינן כתובות, ובפרט דלמסקנא הוי "תלוין בשערה" משום סמיכות למשכן, והרי הל"ט מלאכות ילפי' מסמיכות למשכן (שבת מט:): - עי' חי' ר' משה מאימרא מה שתי' (הו"ד בהע' של "מתיבתא").

י: 1 סוד"ה לעולם. לפי הבנה זו לא מוזכר כאן שלמים... אמנם "עולות" ודאי הוי קרבנות, אך קרבנות חגיגה - שלמים אינם מוזכרים.

יא. 1 ד"ה אלא לעולם - הכא מי ידע. אין ללמוד מכאן דהמוציא מעותיו ולא ידע שיש בהן הקדש - פטור, עי' שפ"א (י: ד"ה אמר רבא).

יג: 4 ד"ה תניא - יש אלף אלפים. יש להוסיף דאלו משמשין, ויש עוד רבבה של רבבות שעומדין לפניו, וכמצוין במהרש"א המובא לעיל הע' 47, דדבריו הובאו בעיקר כאן [ואפשר לכתוב בקיצור שבכל גדות יש אלף אלפים ורבבת רבבות], וכן לקמן ד"ה ור' ירמיה' יש להעביר הסוגריים של "בנהר]" אחר "ורבבה של רבבות לפניו יעמודו [והמלבי"ם שם על הפסוק [המובא בהע' 50] - יתכן שמסביר הפס' כפשוטו שם ולא ע"פ הגמ' כאן], או שאולי בזה אכן רק אלף אלפים עובדים בנהר, ורבבת רבבות עומדין לפניו, ולשאר משרתיו - אין מספר [ומל' המלבי"ם שם - אף זה אינו משמע כ"כ].

יד: 2 ד"ה איני - האמנם דרש ראב"ע במרכבה לפני ריב"ז. למה לא קשה את אותה שאלה על ר' יהושע שדרש לפני ר' יוסי? ואולי משום שלא דרש לפניו כתלמיד לפני רבו [וכדלעיל סוף הע' 14].

טו. 2 הע' 18 ד"ה אלישע. יש להביא האמונה הפרסית וכיו"ב בצורה מזלזלת כגון "אמונת הדת הפרסית הכזבת" ולא אף לציין המקורות המכחישים זאת כגון חובה"ל שער הייחוד, רמב"ם במו"נ. וזאת כדי שח"ו לא יהי' רגע א' מחשבה כזו [נדמהד' כעת מוזכר שיש כזו דעה ותו לא, כביכול ח"ו מלבד מה שלנו יש אמונה בה' היחיד - יש עוד אמונה אחרת ג"כ ח"ו, כאילו הם ב' "שיטות" ואין קי"ל כשי' א', לכך יש להוסיף מחשש מחשבה זו, לבל יהא הקורא עלול ח"ו לטעות ולו לרגע קל].

יז. 1 ד"ה עצרת. יש לציין דעצרת לאו דווקא, ונקט משום סיפא דמתני' (עי' "תוס' הנוסף מכת"י, הו"ד בהגו"צ מהד' עוה"ד הע' ה).

יז. 3 ד"ה לאקושי - אף חג סוכות טעון לינה. לציין דה"ה חג השבועות (פנ"י ר"ה ה. ד"ה מה).

יח. 1 ד"ה ת"ר - חוש"מ... אינו דין... יש להקשות דלפי"ז א"כ יהא אסור במלאכה כלל כיו"ט - עי' טורי אבן [וע"ע תוס' (ד"ה מה)].

יח. 2 ד"ה מה - הואיל וקרוי מקרא קודש... לפי"ז לכא' א"צ למעלה שיש בו קרבן מוסף.

יח: 4 ד"ה אלא - באכילה דנהמא. לכא' לפי הגמ' כאן יוצא כי לאכילת לחם הצריכו חז"ל לנהוג כתרומה וליטתה אף מטומאות דרבנן, ולפי"ז יוצא כי מי שנטמא כל גופו מדרבנן, כגון האוכל אוכל ראשון וכו', בא ראשו ורובו במים שאובין (עי' רש"י ד"ה כל) - צריך לטבול לפני שאוכל לחם, וגם ממה שתי' בגמ' מעיקרא הא ר"מ והא רבנן דתנן כל הטעון ביאת מים, ולכא' אינו ראי', דיתכן דמש"כ המשנה 'ומותר לחולין ולמעשר' היינו שא"צ טבילה ודלא כקודש ותרומה, אבל נט"י אולי חייב, וא"כ מח' ר"מ ורבנן אינו עניין למתני' דידן, אלא מדלא חילקה הגמ' כן, משמע קצת דאי מותר לחולין ולמעשר - הטמא כל גופו א"צ טבילה, והטמא בידיו - א"צ נט"י, וא"כ למסקנא דקי"ל דבלחם אסור לאוכלו בטומאה - הטמא כל גופו בעי טבילה, והטמא בידיו - נטילה, וזה הרי ודאי לא כך, דלא אשכחן דלחם בעי טבילה, מניין אכן ומהי הסיבה שא"צ לטבול (עי' בס' עצי אלמוגים קנח, א ד"ה ובסוגי').

יט. 1 הע' 2. הי' מן הראוי לבאר בהע' זו מהו קטפרס [המוזכר ברש"י כאן].

יט. 1 ד"ה וממאי - נגזור ראשין אטו כיפין. לא ברור דיו מהו 'כיפין' ומהו 'ראשין'.

יט. 2 ד"ה לא זו - אם לא הוחזק מחזיק. לכא' הוא דלא כמתני' דתנן 'טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל', ועי' מאירי (כאן), חזו"א (ידיים ב, ד) דחילקו בין המתכוין לטהרה לבין שאינו מתכוין כלום - דזה אינו טהור, ולדבריהם יש לעיין אם זהו גם בחולין דהיינו גם בלא כיון כלום - אם טהור לחולין ומהגמ' ד'פירות שנפלו' משמע דמהני אף בלא כוונת טבילה, ויל"ע. ואולי אפשר לתרץ בפשטות, דכל שלא הוחזק - יכול להחזיק למה שירצה, אבל כל עוד שאינו מחזיק - אינו טהור כלל, אך יכול מתי שירצה להחזיק ואז עולה לו הטבילה למפרע למה שמחזיק, ויל"ע.

יט: 1 הע' 5. יש להקדים ולהבהיר כי 'על טהרת תרומה' ודאי שקבלת האדם עושאתו כתרומה, וכל הדיון הוא כלפי קודש, וכדאי להעתיק המבואר במהדורכם במס' חולין לג: הע' 40-41.

כ. 1 ד"ה מדלא - שלא אמרה המשנה '...בטהרת חולין, מדרס... בטהרת הקודש'. דברים אלו לקוחים מרש"י, ויש לשאול מדוע נקט רש"י 2 דוגמאות קיצוניות: חולין וקודש, הי' יכול לומר 'האוכלים חוליהם בטהרת המעשר/התרומה, מדרס... בטהרת הקודש'?

כ. 1 סוד"ה ודילמא - אין דעה שהם כקודש. כן הוא ברד"ה דתנן, ויל"ע דהרי תנא דברייתא בחולין וכן מתני' דחולין ס"ל כן, וכמו שהובא במהדורתכם בחולין לה: 19 בעניין 'חולין שנעשו על טהרת הקודש'.

ב. 1 ד"ה אלא - והיתה מטפחתו מדרס לחטאת. האם יתכן שיהי' 'חולין שנעשו על טהרת החטאת'? ואם אכן כן, מדוע לא מדייקת הגמ' [מדלא קתני בהו מעלה] דכחטאת דמו.

בב: 2 ד"ה כלי - טמא מת בעי הזאה ג' וז'. יש להדגיש כי אף שמדאו' אינו טמא מת, כי הרי הוי חציצה מעלייתא, מ"מ כיון שמדרבנן אמרי' דהכלי טמא ממגע ע"ה וא"כ מדרבנן אינו חוצץ, א"כ מדרבנן בעי הזאת ג' וז'.

בד. 2 סוד"ה איתבני' - ע"כ... מטמאה... אפי' שלא בחיבורין. מדוע אכן לאביי גזרו שתהי' מטמאה שלא בחיבורין [עי' רש"י (ד"ה אי) דכ' דמעלה דרבנן היא, ויש לדון אכן מדוע תיקנו רבנן מעלה זו].

בד: 1 ד"ה וריו"ח - באותה היר. יל"ע מאי בא לאשמעי', דכיון דאשמעינן סיפא לפסול אבל לא לטמא, א"כ פשיטא דאין יד השני' מטמאה ידי חבירו, דהא השני' שלישית וא"כ כשנוגעת ביד חבירו הרי יד חבירו ד', וא"כ אין בכוחה אפי' לפסול, ומאי אתא לאשמעינן.

בד: 3 הע' 22 - והוא בחודש תשרי. נ.ב. ומ"מ אין זמנן שווה ממש, כדלקמן בסוף כה. [על היין בשעת היין' וכו'].

כו: 1 הע' 1 ד"ה ואף - יש לחוש שמא נטמאו... בטומאת מת... יל"ע שהרי ע"ה נאמן על טהרת טבילת טמא מת וכדלעיל בב:

כז. 1 ד"ה אימא - לפיכך הם אומרים שהמזבחות מצופים, ומטעם זה... [לכאו' צ"ל: ולפיכך הם אומרים דמכיון שהמזבחות מצופים, מטעם זה...], לכאו' תי' זה הוא דווקא לריו"ח, אבל לר"ל עצי שיטים דחשובים - לא בטלי לציפוי, וא"כ תי' זה מתרץ רק למזבח האדמה, ולא למזבח הזהב [ואוצ"ל דבזה לא בטל המזבח, דשל עצי שיטים הוא, אך גם הציפוי אינו בטל - ומיטמא].
ובתי' ב' (לקמן ד"ה ואיבעיא) - דטעם שבטל הציפוי לכלי היינו משום שנקרא 'עץ', ולא אמרי' משום שכלי חשוב אינו בטל לציפוי - אין לדייק דזה דלא כר"ל, דיתכן דבמזבח הזהב - אה"נ דאפשר לתרץ כן, אלא הגמ' מצאה תי' אף למזבח החיצון [וכן אפשר גם לתרץ כנ"ל דמ"מ אף הציפוי אינו בטל].

כתובות

סד. 3 הע' 39 - תרגמנו "חברורך" ע"פ וכו'. עי' גם רש"י פסחים קיח: ד"ה ולחברותך.

סוטה

בט. הע' 20 ד"ה ורש"י. יש לציין דלמ"ד (בב"ק שם) דבכ"ג אמרי' 'דיו' - אינו אלא מדרבנן - מעלה בעלמא (רש"י חגיגה בד. ד"ה אינו).

חולין

ו. 4 הע' 31. להוסיף גם ביאור"ג (יו"ד קיב, יד); מנחת יעקב (עה, יד); מג"א (שי, ח; תצח, כח); פמ"ג (שפ"ד קט, ג; פתיחה תערו' ג, ג ד"ה והנה קמח).

??? ציון הדיבור בב"י לכאו' טעות נובכלל יש באותו סעיף 2 ד"ה "ומדברי הרמב"ם" (-במהדו' שירת דבורה) ואולי יש לציין לד"ה "והתוס' כתבו", אך עדיין יש להעיר דבב"י לא נוסף עוד ביאור בדברי רש"י.

הערות כלליות

- הי' כדאי אולי להוציא לאור כמה כרכי **מבוא לש"ס** ובהם כל ערכי הש"ס המובאים בהע' בצורה מסודרת וברורה, כדרככם, כגון ביהמ"ק - עזרה - בית המוקד - חיל וכו' תרו"מ - מעש"ר - ניטל קודם תרומה וכו' טומאה וטהרה, קרבנות והמסתעף וכן הלאה והלאה, וכן כגון תיקו - משמעותו, תיובתא וכו' וכו'. כ"ז עם מעין מפתח למקום בו הוזכרו בסוגיות הש"ס.
- כדאי אולי להדפיס בכל כרך את **דפי הגמ' במרוכז** [ואולי אף מהרש"א, כ"ז כמובן אם תינתן רשות ממהדירי הש"ס].
- **סימן שאלה** [?] שאחר קושי', לפעמים הבאתם בגופן עבה [כל' הגמ'] ולפעמים בגופן דק [כביאור], יש לשים לב ולאחדם.
- מדוע אין **עמודי הגמ'** מצוינים כמקובל - עם נקודות [ב. יז:], אלא עם אותיות [ב. א יז, ב?] הצורה עם הנק' יותר קריאה.
- בכמה מקומות במהדורתכם כשהזכרתם את **דור הפלגה** - ניקדתם: הַפְּלָגָה [ראה למשל שקלים יז. 4], שמעתי פעם מי שרצה לגרוס: הַפְּלָגָה, ע"ש ההתפלגות, ויל"ע בדבר.
- יש הרבה מק' שנשאר מקום ריק בשורה או נכתבה בכתב **מרווח** [כמו מילים אלו...], ויש לבדוק אם לא יותר קריא שהריווח יהי' בין המילים שהשורה [כמו מילים אלו...], עכ"פ השתדלתי לציין זאת בכל מקום שמצאתי כן.
- במקום שהגמ' מביאה כמה תי' /לימודים וכיו"ב כדאי לציין לפני כל א' איזה תי' /לימוד הוא - תי' א', ב', ג' וכו'.
- **שלוש נקודות** [...] - לפעמים עשיתם עם ריווח ביניהם [. . .], ולפעמים ללא [...], ויש לנהוג באחידות.
- בתחילת קטע נהגתם להשאיר **שורה ריווח**, יש הרבה שהשורה נמוכה ויש להשגיח על כך, כמו"כ כדאי לחלק עוד קטעים כאלו ובפרט בסביבות תחילת /סוף דף ועמוד, לתועלת הלומדים ובפרט לומדי הדף היומי.
- כדאי לציין ע"ג הכרכים מבחון את הדפים המבוארים באותו כרך.
- בעמוד דפוס וילנא המובא לצד הביאור אולי כדאי לשנות את **צבע המילים שבעמוד** שאינם שייכות לאותו עמוד של הביאור - כולל רש"י ותוס' הנסוב עליהם - **לצבע אפור**.
- אולי כדאי בהע' ארוכות - להביא בצד את **כותרות הדברים**.